

Pengevirke

Tidsskrift for ny bankkultur Nr. 1 | 2016

Tema: **Utfordring, utvikling og livsglede**

Camphill 50 år ♦ Lærer i utvikling ♦ Yoga for livet ♦ Borgerlønn

 Cultura
Bank

Utfordring, utvikling og livsglede

✍ JANNIKE ØSTERVOLD

Temaet i dette Pengevirke favner vidt – fra de store samfunnsmessige utfordringene til de personlige utfordringene som enkeltmennesker opplever i sine liv. Camphillbevegelsen har tatt den utfordringen det er å sørge for at mennesker som har bistandsbehov kan få et verdig liv, med meningsfylt arbeid, kulturtilbud og sosialt fellesskap. Samtidig er bevegelsen revolusjonerende på den måten at beboere og medarbeidere yter etter evne og får etter behov. Når vi løser opp koblingen mellom arbeid og lønn, er vi over i det nær beslektede området borgerlønn, som Ove Jakobsen tar opp i sin artikkel om økonomen Malcolm Torry. Borgerlønn var også tema for et seminar i Oslo, som Arne Øgaard har skrevet referat fra.

En av de store samfunnsutfordringene er miljøforurensning og økende energiforbruk. Miljøbevisste folkehøgskoleelever har startet aksjonsforskning for å hindre matkasting og energisløsing. Prosjektet er et samarbeid med Framtiden i våre hender.

Vi møter også enkeltpersoner, som har tatt

skrittet ut i det ukjente. Andrew Smistad Edwards, som forteller om sin vei fra å være skolelei ungdom til å bli en reflektert yogalærer, og arkitekten Caspar Sluyterman van Langeweyde, som sluttet på arkitektkontoret, flyttet i mikrohus og startet eget firma der han utvikler og produserer lysbærere som skal formidle ro og trygghet.

Frie gavepenger er med på å skape utvikling. Særlig viktige er de i startfasen av prosjekter, for at initiativtakerne skal klare å få vist at prosjektene er levedyktige. Cultura Gavefond forteller hvilke prosjekter som har fått støtte i 2015. I år arrangerer Cultura Gavefond en innsamlingsaksjon for et prosjekt i Tanzania, som hjelper ungdommer til å få skolegang og kunne bli selvforsørgende. Erling Krogh forteller om dette prosjektet i sin artikkel.

Sammen med papirutgaven av Pengevirke sender vi denne gangen ut en giro for innbetaling av frivillig abonnementsavgift. Takk til alle som har bidratt og bidrar til at vi kan fortsette å lage blad også i 2016. Bidrag til Pengevirke kan innbetales til konto 1254.01.00177.

Cultura Bank driver sin virksomhet etter prinsippene for 'social banking'. Det innebærer for det første at utlånsformålene vurderes etter etiske kriterier og for det andre transparens – det vil si at innskyterne får vite hva pengene lånes ut til. Cultura Bank arbeider for at etikk og moral skal innarbeides i det økonomiske liv gjennom et nytt syn på penger, økonomi og lønnsomhet, hvor man ikke ensidig fokuserer på egen nytte.

Cultura finansierer blant annet prosjekter som kan forbedre økosystemene, skape renere luftmiljø, gi verdige sosiale forhold, dekke behov for omsorg og gi barn og ungdom bedre oppvekstvilkår. Cultura samarbeider med lignende bankinitiativer i andre land og med organisasjoner som WWF og Redd Barna, Norge.

Cultura Bank har en balanse på ca. 790 millioner kroner. Det er 15 medarbeidere på kontoret i Oslo. Banken har kunder over hele landet. Cultura Bank er medlem av Global Alliance for Banking on Values.

Cultura Sparebank, Postboks 6800, St. Olavs plass,
N-0130 Oslo, Tlf. +47 22 99 51 99,
cultura@cultura.no, www.cultura.no

PENGEVIRKE 1/2016

ISSN 1399-7734/
Online: ISSN 1901-2020

Utgis av
Cultura Bank
www.cultura.no

Redaksjon
Arne Øgaard (redaktør),
arne.ogaard@steinerskolen.no
Jannike Østervold, jannikeo@cultura.no

Cultura Bank har et redaksjonelt samarbeid med Merkur Andelskasse i Danmark, som er medlem av Global Alliance for Banking on Values og drives etter prinsipene for social banking.

Layout
Martin Helbo, ActVisual, www.actvisual.dk

Opplag
4 200

Bladet utgis 4 ganger i året.
Neste gang juni 2016.

Frist
Bidrag til neste utgave kan sendes til
Pengevirke senest 18. april 2016.

Tema neste nummer
17 mål skal forandre verden

Trykk
KLS Grafisk Hus A/S

Forside
Odd Jarle Stener Olsen og Linda Jolly
underviser i kompostering i Ulugurufjellene i Tanzania.

Holdninger og synspunkter som kommer til uttrykk i de enkelte artikler og innlegg, er forfatterne selv ansvarlige for. De er dermed ikke nødvendigvis uttrykk for redaksjonens synspunkter.

Bladet er produsert 100% biologisk nedbrytbart uten bruk av skadelige kjemikalier og tungmetaller ifølge Cradle to Cradle prinsippene. For mer informasjon, se www.pureprint.no.

Abonnement på Pengevirke
Pengevirke finnes både på papir- og i elektronisk utgave. Bestill Pengevirke i elektronisk versjon på www.cultura.no/pengevirke/abonnement.
For bestilling eller avbestilling av papirutgaven, send e-post til cultura@cultura.no. Frivillig abonnementsavgift kan innbetales til konto 1254.01.00177.

Innhold

Camphill Landsbystiftelse i Norge 1966–2016	4
Å leva i landsby	6
En god lærer er alltid på vei	8
Inn i det ukjente	10
Lysende ro	13
Smånytt	14
Prosjekter som har fått støtte fra Cultura Gavefond i 2015	16
Å bygge samfunn ved å få og gi tilbake	18
Norske økosamfunnsforening/GEN Norge	21
Nytt fra Cultura	22
Økonomer med fokus på miljø og samfunnsansvar Malcolm Torry	24
Borgerlønnsseminar i Oslo	26
Beyond Money – hvorfor komplementær valuta	27
En bærekraftig skole	28
Goetheskolen – et folkehøyskoleinitiativ	30
Peteca – sportslek for hele familien	30
Aktuelle bøker	31
Kommentar Arbeid adler	34
Støtte til økologisk melkeproduksjon – Skåve gård	35

Camphill Landsbystiftelse i Norge 1966–2016

✍ RIGMOR SKÅLHOLT

I pinsen 2016 er det 50 år siden Vidaråsen Landsby startet. På et nedslitt lite gårdsbruk i Andebu i Vestfold skulle Camphill-impulsen slå rot på knauser og skrin jord. Fire pionerer i 40-50-årsalderen ville utvikle et landsbyfelleskap som passet for et mangfold av mennesker.

Den gangen var det ingen Cultura Sparebank å støtte seg til. Uten godkjennelse og uten kapital var likevel pionergruppen overbevist om at dette skulle gå. Med en grunnleggende tillit til at når ideen er riktig og viljen sterk, kommer pengene. Det fantes ingen annen sikkerhet enn denne overbevisningen. Og den holdt, og har gjort det i 50 år, – nå også med Cultura Sparebank i ryggen.

HANDLEKRAFTIG BYRÅKRATI

Da en av pionerene, Phyllis Jacobsen, kom til Sosialdepartementet i Oslo med en modell av den framtidige landsbyen, vekket det umiddelbar entusiasme: «Her kommer det noen som har en løsning på våre problemer», utbrøt byråsjefen. I Vestfold fylke og i de omliggende regioner var det stort behov for tilbud til utviklingshemmede. De forlot kontoret samme dag med en sjekk på kr 50 000 (tilsvarende ca. 500 000 kroner i dagens kroneverdi).

Godkjennelse for utbygging og lånegarantier for 50 landsbyboere ble innvilget etter kort tid. Den gang fantes ennå et handlekraftig byråkrati.

TENN ET LYS

Allerede første år ble aksjonen *Tenn et lys for Vidaråsen* introdusert. Russen

”
Tema for Camphills 50-årsfeiring er «Et verdig liv». Dette er et tema som er høyst aktuelt i dagens samfunn.

(avgangsklassene i gymnasen) solgte bivoksllys laget i landsbyen for 5 kroner. Etter noen år ble prisen økt til 10 kroner. Første lysaksjon var i Oslo. Det ble solgt mange lys. Nok til at det neste år og årene som kom kunne bygges et nytt hus for hver lysaksjon.

Samtidig strømmet ungdom som søkte alternative løsninger til Vidaråsen, som vokste år for år. Og nye landsbyer ble etablert andre steder i landet. Kollektivtanken og idealismen blomstret på 1970-tallet.

BØLGE AV MEDGANG

Vi var mange unge som fant mening og innhold i møtet med landsbyboerne (de utviklingshemmede) og antroposofien. Landsbyen seilte på en bølge av medgang, selv om hverdagslivet i dette tette sosiale fellesskapet var meget krevende. Det var ofte konfliktfylt. Vi yngre fikk streng opplæring av noen av de erfarne pionerene. Og vi lot oss oppdra. Ikke minst i møte med menneskelige

Fra Vidaråsen. Foto: Ruben Khachatryan

Fra Vidaråsen. Foto: Ruben Khachatryan

kvaliteter hos usedvanlige mennesker, som professor Nils Christie kalte landsbyboerne. Det ga en ny oppvåkning for menneskeverdet.

Landsbyboerne og kjærlighet til «saken» gjorde at mange holdt ut og ble forbundet med landsbyimpulsen for livet. Andre reiste og fant nye oppgaver. Flere startet nye landsbyer og Steiner-skoler. Mange ble lærere, eurytmister og bønder. Dette var viktige utviklingsår for mange mennesker.

CAMPHILLS BEGYNNELSE

For å sette dette i perspektiv minner jeg om Camphills begynnelse i Skottland 1940. En gruppe flyktninger, flere av dem jøder, fikk reddet seg ut av Wien da krigen brøt ut. En ungdomsgruppe som hadde samlet seg omkring legen Karl König avtalte å møtes et sted i verden for en felles oppgave. Å etablere et fellesskap med funksjonshemmede barn. Samtidig, i januar 1940, ble den første dødsanstalten for å utrydde psykiatiske pasienter og utviklingshemmede opprettet i nazi-Tyskland. De meget godt organiserte T4-aksjonene drepte i

løpet av de første krigsårene 200 000–300 000 mennesker. Eutanasiaksjonene som ble gjennomført i «barmhjertighetens tjeneste» og hemmeligholdt for pårørende og ytterverdenen er en bestialsk historie.

I 1948 kom Menneskerettighetserklæringen. Som et svar på krigens grusomheter ble «menneskets iboende verdighet» satt i fokus som en framtidsimpuls. Denne impulsen ble konkret i møtet med landsbyen. Landsbyboerne var diagnosefrie. Vi nyankomne så ikke forskjell på landsbyboere og medarbeidere. Gjester som kom på dagsbesøk ble ofte litt usikre og prøvende, og de blir det fortsatt.

LIMET I LANDSBYENE

Det er landsbyboerne som har vært «limet» gjennom disse 50 årene. De er våre lærere. Dette erfares på flere områder i landsbyene.

Arbeidsglede og ansvarfølelse:

Sykefravær er så og si fraværende. «Å leve i kjærlighet til sine handlinger, og å la de andre leve ut sine intuisjoner og å forstå deres vilje- det er det

frie menneskets grunnsetning». (fra Frihetens Filosofi, Rudolf Steiner). Det kan vi «normale» tenke som frihetsideal, – dette gjør landsbyboerne, om det så er å hente melkespannet fra fjøset eller stryke en skjorte.

Unik interesse for mennesker:

«Hva heter du? Hvor mange barn har du? Har du hund?» I arbeidet på verkstedene er det de samarbeidende menneskene som er i sentrum, like mye som produktet.

Aksept av egen skjebne:

De fleste av landsbyboerne hviler i sin egen annerledeshet. De sier ja til den de er. De vet nok om sitt handikap, men bærer det med verdighet.

Tema for Camphills 50-årsfeiring er «Et verdig liv». Dette er et tema som er høyst aktuelt i dagens samfunn. Landsbyene med sitt mangfold av folk og aktiviteter er oaser av menneskelighet. De er utviklingssteder for menneskets iboende verdighet.

✳ Camphill Landsbystiftelse Norge er kunde i Cultura Bank

Å leva i landsby

✎ AV ELISABETH HUSEBØ

Då eg var 17, var eg ung og revolusjonær. Eg arbeida politisk og tilbrakte mange kveldar over eit glas øl, med å drøfte kor flott alt skulle bli etter den raude revolusjonen.

Så fekk eg høyre om Hogganvik Landsby. Eit fellesskap som hadde eksistert i fire år allereie! Eg var imponert – frå før av kjente eg berre til nokre studentkollektiv, og dei hadde gjennomsnittlig

levetid på eitt til to år.

Endå meir imponert var eg over at dei ikkje berre satt og venta på revolusjonen, men berre begynte å leve slik dei fant det riktig: behovslønn hadde dei! Det å yte etter evne og få etter behov var ikkje berre et slagord, men noko dei levde ut i praksis!

Dette var ein stad eg måtte sjå, så eg drog dit for ein månad på sommaren.

Utviklingshemma hadde eg ikkje noko kjennskap til før eg kom dit, og religion hadde eg gjort meg ferdig med (trudde eg). Men det var noko med dette å leve ut ideal som greip meg djupt.

Neste vinter dreiv eg ein studiegruppe for partiet. Der drog eg stadig vekk fram eit eksempel på korleis vi skulle få det etter revolusjonen, og eksempelet var Hogganvik. Eg fekk visst ikkje verva eit einaste partimedlem, men til gjengjeld fekk eg

verva ein medarbeidar for landsbyen!

Etter gymnaset drog eg sjølv til Hogganvik for eit år. Både då eg besøkte Hogganvik meir eller mindre regelmessig medan eg gjekk ferdig gymnaset og i det året eg var der, utvida biletet seg av kva landsbyen var:

Biodynamisk jordbruk. Kvaliteten av handverk og korleis ein kunne utvikla seg som menneske ved å utøva det. Ei tilnærming til religion som var bortanfor alt eg før hadde opplevd, men der eg samstundes kjende meg heilt fri. Tregreiningstanken, som ein prøvar å leva etter: fridom i åndslivet, likskap i det sosiale, brorskap i det økonomiske. Reinkarnasjonstanken, det trefaldige mennesket, det firfaldige mennesket, dei tolv(!) sansane – her var det meir enn nok utfordring og næring for tankane!

På den tida kom der mange menneske til landsbyane frå dei gamle sentralinstitusjonane. Eg var fasinert av den utviklinga ein kunne sjå at dei gjekk igjennom berre på dei første månadene i landsbyen – dette antroposofiske menneskesynet, som utdjupa korleis og kvifor alle menneske er likeverdige, det såg ut til å verka slik at dei som blei møtt med det vart heilare menneske og fekk tru på seg sjølv og sitt eige verd.

Og så fekk eg jo veta at Hogganvik ikkje var så unik som eg trudde då eg først hørde om det; der fantes fleire landsbyar i Noreg, og Camphill-rørsla omfatta mange både landsbyar og skular rundt om i verda.

”

Et samarbeidende menneskesamfunns velferd er større jo mindre den enkelte stiller krav om selv å få utbytte av sine ytelser.

Rudolf Steiner

Hogganvik Landsby

Hogganvik Landsby er et bo- og arbeidsfellesskap for voksne som trenger spesiell omsorg, medarbeidere og deres familier. Landsbyen ligger i Vindafjord kommune i Rogaland, 6 mil øst for Haugesund. I landsbyfellesskapet er det for tiden ca 45 mennesker, hvorav 35 bor på stedet. Hogganvik Landsby er en del av den internasjonale Camphill-bevegelsen og Camphill Landsbystiftelsen Norge. Landsbyideen, som ligger til grunn for alt det som gjøres i Hogganvik Landsby, baserer seg på Rudolf Steiners antroposofi og Karl Königs grunnleggelse av Camphill-bevegelsen.

Eg vart klar over i løpet av det året på Hogganvik at her hadde eg funne det eg ville gjera på her i livet. Men eg syntest enno at eg var for ung til å gå heilt og fullt inn i dette, og så ville eg gjerne læra meg noko som eg kunne tilby ein landsby, så eg tok eit par år med grunnleggande kunst- og handverksutdanning. Så kjende eg meg klar til å dra ut i verda:

Eg kom til Botton Village i England, verdens første Camphill-landsby, den starta i 1955, 15 år etter den første Camphill-skolen. Det er den største landsbyen også: der budde over tre hundre mennesker, der var fem gardar med kvar sitt nabolag rundt, og det var eit par kilometer å gå frå eine enden av landsbyen til den andre.

Eg var jo framleis ikkje så veldig gamal, men eg opplevde å bli møtt med stor respekt, og eg fekk utfordringar eg kunne vekse på. Eg hadde på førehand sagt ja til å leda ein verkstad for glasgraveing (eg visste ikkje kva det var for eit handverk, så det måtte eg jo berre dra og finne ut av), og etter nokre månader med opplæring trakk meisteren seg tilbake og ga over ansvaret til meg. Ho fanst alltid der om eg trong til å spørja om noko, men blanda seg aldri inn når ho først hadde gjeve frå seg ansvaret. Det er ei kunst eg har prøvd å få til når eg sjølv gjev frå meg oppgåver, men eg veit ikkje om eg lukkast like godt som gamle Marta.

Og ein gong, då eg kom med forslag til eit skodespel vi kunne gjera til påske, sa dei «Flott! Då vert du regissør!» Der var mange med mykje

erfaring frå regiarbeid i landsbyen, men likevel fekk altså «grønskollingen» eg denne oppgåva og den hjelpen og støtta eg trong til å utføra den!

Sidan har det etter kvart blitt mange år, i fleire landsbyar, i ymse land, og etter 33 år kom eg tilbake til Hogganvik igjen, der eg starta. Oppgåvene har variert, frå handverk til hushald, frå kulturaktivitetar til administrasjon.

Når folk høyrer kva eg driv på med, hender det at eg får som reaksjon at eg må vera eit usedvanleg godt menneske som har ofra livet mitt for menneske med ekstra omsorgsbehov. Det er ikkje akkurat slik eg opplever det sjølv: eg har alltid fått driva på med det eg ville, og eg får minst like mykje igjen som det eg gjev. Berre tenk å kvar dag få komma til eit ferdigdekka frukostbord, ordna til av ei som heile sitt liv offisielt har vore ufør for arbeid, og som no i tillegg er pensjonist!

Og som ein raud tråd gjennom det heile står det som Camphill-grunnleggaren Karl König sette som motto for arbeidet:

«Å verna det sanne menneskebiletet over alt der det er truga»

”

Velferden øker jo mer den enkelte avgir til sine medarbeidere og jo mer hans egne behov tilfredsstilles av de andres ytelser.

Rudolf Steiner

En god lærer er alltid på vei

✍ ARNE ØGAARD

I dette yrket nytter det ikke å stagnere eller surne. Vi må hele tiden prøve å være i utvikling. Samtidig har vi våre begrensninger som det tar tid å overvinne. Det vi lykkes med én dag kan være en prøvelse den neste. En kan aldri slå seg til ro, men må minnes Gandhis ord om at veien er målet.

I mange yrker er det snakk om å gjøre karriere, om å rykke opp til et stadig høyere nivå. I læreryrket er det ingen formelle karrieresteg, en kan forbli lærer hele livet. Lærere med interesse for administrasjon kan bli inspektører og rektorer, men det er mer et sidesteg enn et uttrykk for at man er blitt en enda bedre lærer.

Ingen kan utdannes til en ferdig lærer. Læreryrket krever en kunstnerisk ferdighet som må oppøves og videreutvikles gjennom erfaring. Lærerutdanning er bare en forberedelse til den store utfordringen det er å få til en kontinuerlig utvikling i dette yrket. Fra min egen skoletid husker jeg talentfulle lærere som var i både faglig og personlig utvikling. Jeg husker stagnerte lærere som hadde en jobb som neppe var til særlig glede for hverken dem eller elevene, og jeg husker lærere som fikk en alvorlig psykisk knekk.

DE STØRSTE HINDRENE

Det å formidle kunnskaper og ferdigheter til barn og unge kan synes som en enkel oppgave, men dette er nesten umulig hvis en ikke klarer å opprettholde en god og levende relasjon til de unge. Dette innebærer en kontinuerlig bearbeiding av personlige begrensninger og uvaner slik at en blir i stand til å kommunisere med både elever, foreldre, kolleger og ledelse. En må være våken i hvert øyeblikk og være i stand til å se både seg selv og elevene.

Kjemiundervisning med Arne Øgaard.

Foto: Kine Bakke

Uansett hvilket skoleslag en arbeider i vil en støte på forhold som bremser utviklingen. Mens norske lærere tidligere hadde en viss anseelse, opplever vi i dag en situasjon hvor myndigheter og politikere uttrykker liten tillit til lærerne. I talene kan de snakke fint om å heve læreryrkets status, men i praksis innfører de pålegg, tester og kontrollregimer som begrenser lærerens handlingsrom og opplevelse av egenverd. Det er oppstått en lammende fryktkultur i deler av skolevesenet. Samtidig øker utfordringen med elever med psykiske problemer og diagnoser som ADHD,

Asperger, anorexi, ME og skolevegring. Mange lærere opplever at de får for lite støtte til å klare disse utfordringene. De tilpasningene som kreves kan være større enn det er mulig å gi i klasserommet, og det kan mangle tilstrekkelig støtte fra psykologer og andre fagfolk. Å komme inn en klasse med mange elever med ekstraordinære behov kan oppleves som et sjokk som gjør at mange raskt søker seg bort fra læreryrket. Andre lærere klarer å utvikle seg slik at de i det minste makter å hjelpe noen av disse elevene. I dette arbeidsområdet kan selv det minste fremskritt gi den største glede.

DET SPESIELLE MED STEINERSKOLENE

Selv har jeg valgt å arbeide ved en Steinerskole fordi det gir et større rom til egen kreativitet. Jeg er ikke bundet til lærebøkene ofte overfladiske behand-

Et år jeg arbeidet i offentlig skole var lærernes verdisyn så forskjellige at det skapte samarbeidsvansker. I Steiner-skolen er det en fordel at alle er mer eller mindre inspirert av Rudolf Steiners pedagogiske foredrag.

Arne på klassesettur til Barcelona

ling, men kan presentere et nytt tema på en måte som er tilpasset den aktuelle elevgruppen. Det at vi arbeider med ett tema de to første timene hver dag i 3–4 uker gir også en mulighet til fordypning og ro som jeg savnet i den offentlige skolen. I disse timene presenterer jeg et emne gjennom naturfagsforsøk eller fortelling, og så er min oppgave å utforske dette gjennom samtale med elevene. Skal det bli vellykket må jeg være faglig oppdatert og også opprettholde en indre bevegelse. Hvis jeg stagnerer på ett av områdene, vil undervisningen fort bli uinteressant. Å leve opp til dette idealet er ingen enkel oppgave, men det er alltid noe å strekke seg mot. Lærers karriere er å bli en stadig bedre lærer.

Å arbeide i en Steiner-skole innebærer mye glede, større frihet, men også store utfordringer. Ikke minst kan forventningene til elever og foreldre være urealistiske. Hvis foreldrene ikke ser sitt eget barn, men går rundt med urealistiske forestillinger om elevenes fantastiske evner, kan det være vanske-

Steinerskolen i Moss

lig å få til en felles innsats for å hjelpe den unge.

Et år jeg arbeidet i offentlig skole var lærernes verdisyn så forskjellige at det skapte samarbeidsvansker. I Steiner-skolen er det en fordel at alle er mer eller mindre inspirert av Rudolf Steiners pedagogiske foredrag. I tillegg har vi den antroposofiske verktøykassen med meditasjoner og andre øvelser som kan gi styrke og indre ro i et krevende arbeid. Men i en travel hverdag kan en lett glemme å øve det en trenger mest.

PEDAGOGISK FRIHET

Helt fram til år 2000 hadde de fleste Steiner-skolene en flat struktur med like-lønn og hvor en byttet på administrative oppgaver. I dag er de administrative kravene så store at de må utføres av en

skolert leder, noe myndighetene også krever. Men det pedagogiske utviklingsarbeidet må fremdeles foregå i et fritt kollegialt fellesskap. Det må utføres av de som står inne i klasserommene og ikke på fjerne kontorer. Et slikt kollektivt utviklingsarbeid krever at en våger å stå fram med egne erfaringer og ideer og at en våger å stille spørsmål både ved seg selv og andres praksis. Skal dette gå bra må en utvikle en følelse for hva andre tåler av kritiske spørsmål og hva de trenger av oppmuntrende støtte, samtidig som en må utvikle den indre styrken som gjør at ens egen undervisning tåler å bli vurdert. Etter min erfaring er dette felles utviklingsarbeidet et av de mest krevende arbeidsområdene, men i den grad en lykkes, gir det også de største gledene. 🔥

Inn i det ukjente

Andrew Smistad Edwards var en gang en skolelei ungdom som likte å feste og spille dataspill. I dag er han en reflektert og disiplinert yogalærer, som hjelper kursdeltakerne til å utfordre sine grenser og utvikle seg i trygge og støttende rammer. Yogapraksisen handler ikke bare om fysiske øvelser, men om å ta ansvar for sitt liv og for å yte sitt bidrag til en bedre verden.

 ANDREW SMISTAD EDWARDS

 KJÆRSTI ØVERBØ

Hvorfor begynner vi med nye aktiviteter? Nye interesser? Våger å være sårbare, å gå inn i det ukjente? For å svare på disse spørsmålene, velger jeg å fortelle litt av min egen historie.

Så lenge jeg kan huske har jeg ønsket at det skal finnes magi og store underverker. Jeg var redd for at når jeg ble voksen ville jeg bli så streng og kjedelig at jeg til slutt måtte gi opp det livet jeg drømte om da jeg var en liten gutt.

I midten av tyveårene jobbet jeg i en populær og travel restaurant, min første stabile heltidsjobb etter å ha vært sesongarbeider i utelivsbransjen. Jeg levde livet høyt og lavt i Oslo, med spontane reiser og restaurantbesøk flere ganger i uken. Jeg tjente godt, og vi fikk en overflod av tipspenger.

Men etter et år med dette hadde jeg stagnert. Jeg var uinspirert, og jeg planla en ny flukt på tvers av kloden for igjen å utsette det uunngåelige: Finne ut hva jeg ville gjøre når jeg ble stor!

Men jeg var lei av å reise. Jeg ville komme i gang med livet mitt her hjemme, men det eneste jeg likte å gjøre var å være sammen med venner, spille tv-spill og lese bøker. Jeg ville ikke begynne å studere på grunn av dårlige karakterer fra siste året på videregående da jeg var fullstendig skolelei. Å ta opp fag for å forbedre karakterene ville bli en økonomisk investering som ville strande meg i Oslo og nærmest tvinge meg inn i studier, med enda mer gjeld!

Trening derimot, det var noe jeg alltid hadde elsket. Jeg kunne løpe lange turer og føle fullstendig fred og ro mens kroppen og hjertet pumpet for å holde denne levende kjøttmaskinen gående! Når jeg kjente at livet var stressende og slit-somt, kunne en treningsperiode rette opp meg opp og få meg på rett kjøl. Jeg hadde nettopp begynt med et nytt treningsregime og begynte å drømme om hvordan jeg kunne leve av trening og samtidig reise og leve fritt! Men en dag ble jeg presentert for yoga.

YOGAPRAKSISEN GA RO

Jeg tror jeg likte det med det samme. Jeg kjente at kroppen og sinnet åpnet

Min yoga

I september 2014 dro jeg på min første Basic time med Andrew Edwards på Eight Treasures, og til tross for timens «Basic»-navn var det ingenting «basic» ved den. Både det mentale og fysiske fikk en skikkelig utfordring, og kroppen slet i de tilsynelatende lette posisjonene. Lettere ydmyket, men fast bestemt på at yoga skulle jeg begynne med, fortsatte jeg å komme på timene til Andrew. Etter hvert ble sinn og kropp mykere, sterkere, lettere, og mer energisk. For meg er yoga-matten et sted for velvære, men også for å sprengte selvkonstruerte grenser – for å oppsøke det uvisse – det ubehagelige. Gjennom aktivt å observere meg selv gjennom yoga blir jeg bevisst på personlige tendenser og kan lettere endre dem slik at jeg får det indre landskapet jeg selv ønsker. Yoga har blitt et fast holdepunkt i hverdagen min – et sted å returnere for stillhet, utfordring, glede og selvobservasjon.

Sarah

seg, og jeg kjente hvordan yogapraksisen roet meg ned og gjorde at jeg begynte å se positivt på livet igjen. Jeg kjente at så lenge jeg trener yoga, vil alt gå bra.

Endelig! Endelig en fysisk aktivitet jeg kunne trene så mye jeg ville, uten at kroppen måtte slite seg fullstendig ut, en treningsform jeg kunne gjøre sammen med andre, en fysisk aktivitet som lot meg fokusere på meg selv, hvor jeg møtte meg selv hver gang jeg var på matten og praktiserte. En aktivitetsform som var utrolig slitsom, men som virkelig hjalp meg i resten av hverdagen. Og som gradvis ble lettere og lettere – som gjorde at jeg naturlig søkte mer utfordrende yogatimer. Jeg fikk egen-tid med meg selv, og når jeg hadde mulighet, søkte jeg opp nye timer jeg kunne være med på og gru-gledet meg til dem. Og jeg fikk lære å kjenne en eldgammel filosofi, kunnskap som nå er blitt hjørnesteinen i mitt liv. I bunnen av yogaens praksis handler det om ikke å skade andre levende vesener eller seg selv, verken med tanke, tale eller handling.

YOGA INSPIRERER TIL REFLEKSJON

Etter snart 3 år som yogalærer og over 4 år med praksis ser jeg at yoga funge-

rer. For mange er det en veldig effektiv måte å holde seg i form på, mens for andre, som meg, så blir det noe som bokstavelig talt har reddet ens liv!

Det som for mange starter med en fysisk praksis sprer seg ut i hele livet og gjør at en setter spørsmål ved de fundamentale verdier i tilværelsen. Og da ser man at yogapraksisen er noe mer enn bare fysisk aktivitet, når en person tar fullt og helt ansvar for sitt eget liv og gjør alt for å opplyse seg selv om hvordan verden fungerer og hvordan en selv fungerer, så en til slutt blir en del av den globale bevegelsen for å gjøre verden til et bedre sted for alle; for hverandre og for våre barns barns tipp-oldebarn.

Du kan trene med Andrew på Eight Treasures yogaskole i Oslo www.eighttreasuresyoga.com, der han har både morgenyoga og kveldskurs. Han er også en av lærerne på yogafarm. no, som tilbyr yogavideoer på norsk. 💧

Min yoga

Jeg var på leting etter en måte å holde meg i form på, som samtidig kunne passe inn i en travel hverdag. Da oppdaget jeg tilfeldigvis tilbudet om morgenyoga nær jobben min. Én time ble til tre morgener i uken, og nå er det fem måneder siden jeg startet. De første gangene var veldig harde, det legger jeg ikke skjul på, alle de andre var yngre, mykere, sprekere, men jeg holdt heldigvis ut. For resultatet var verdt å vente på. Først og fremst føler jeg meg mer vel i min egen kropp enn noen gang før. Stive PC-skuldre er blitt mykere, det er dukket opp muskler i overarmene, og buksene er blitt romsligere rundt lårene. Jeg merker også at treningen gjør meg mer robust for stress. Når jeg er på yogamatten, blir det stille inne i meg, og jeg nullstiller meg før arbeidsdagen begynner.

Jannike

Lysende ro

✎ CASPAR SLUYTERMAN VAN LANGEWYDE

Caspar tok skrittet fra en hektisk hverdag på et arkitektkontor ut i det usikre og valgte å følge sin inspirasjon til å designe og utvikle lysbærere som kan skape en stemning av ro og trygghet både inne og ute.

Jeg er utdannet arkitekt og har jobbet en årrekke som ansatt arkitekt på forskjellige kontorer, der virksomheten handlet mer om å tjene penger enn å gjøre verden til et bedre sted. Dagens høydepunkter var skrittene til kaffeautomaten. Det var noe annet jeg ville, og jeg ble da heldigvis permittert og klarte å komme meg ut av pengemøllen. Jeg bor nå med min sønn på 9 år i et mikrohus jeg selv har tegnet og bygget og klarer å holde boligutgiftene nede på et minimum.

I 2014 opprettet jeg LYSENDE RO AS. Her arbeider jeg med ro som tema for lys. Jeg er ikke noen god forretningsmann, for jeg bryr meg ikke stort om hva markedet vil ha. Jeg lager de produktene jeg mener verden trenger og som ikke selges andre steder, og så håper jeg noen kjøper dem.

Idéen til Stilampen fikk jeg fordi jeg bodde i en hytte som manglet belysning langs stien ned til vannet. Jeg hadde bygget en utesauna der stien fra badstuen og ned til vannet snodde seg i serpentiner på et bratt terreng. Når man så ned på vannet oppe fra saunaen og det var skumring, så vannet svart ut, og det kunne virke litt skummelt – ikke noe man fikk lyst å gå ned og svømme i. Det manglet noe som kunne fjerne frykten og få en til å se den flotte naturen på en

trygg måte. Lys gjennom opalglass kan bidra til dette. Jeg utviklet da en lampe, som skulle passe inn i naturen langs en sti. Det var en omfattende prosess som kostet meg omkring kr 300 000,- og som nær tok pusten fra meg. I mellomtiden har jeg flyttet, solgt min hytte, og lampen kom aldri til å stå hvor den var tiltenkt. Men så kom det da en lampe ut av det. Stilampe™ heter den og er til salgs i forskjellige lampeforretninger og Steinsentre.

LYSENDE RO AS er registrert i Brønnøysundregistrene med et noe ukonvensjonelt vedtektsfestet formål, nemlig å søke «... en type ro som beveger seg i grenselandet mellom mystikk, trygghet og inspirasjon». Det høres kanskje litt høyttravende ut, men det handler om med enkle midler å tilby lys og lysbærere som kan styrke en følelse av trygghet og tilhørighet.

SØKER SAMARBEIDSPARTNER

Frem til nå har jeg gjort alt selv; designet, utviklet, produsert og solgt. Men jeg kunne godt trengt en samarbeidspartner, f.eks. med erfaring i strategisk merkevareledelse og forretningsdrift, som vil være med på å bygge opp firmaet. Hvis du tenker dette kunne vært aktuelt for deg/dere, hvis du lurar på noe eller har konkrete forslag, ta kontakt. Du må gjerne være en person eller et firma med andre kjerneområder og kompetanser, men med en lignende tankegang. Kontakt: Caspar Sluyterman van Langeweyde, post@lysendero.no, telefon 9770 7519

✳ Lysende Ro AS er kunde i Cultura Bank

Foto: Ingeborg Løvlie

Stilampe™ er ny i sitt slag: Svungne linjer i samspill med betong og et spesielt mykt lys gjennom munnblåst opalglass.
Foto: Caspar Sluyterman van Langeweyde

Sibling™ er en liten veggghengt lysestake til telys - også i betong.
Foto: Ingeborg Løvlie

Smånytt

Nytt veganspisested i Oslo

Det var fullt hus under nyåpningen av vegan og vegetarispisestedet Green Village Dining på Briskeby i Oslo i februar. På den generøse åpningsfesten fikk de flere hundre gjestene gratis smake på veltillagde veganske retter. På åpningsfesten var alt vegansk, og eierne forteller at det hovedsakelig kommer til å være veganmat på menyen, med unntak av et par retter, som er vegetariske. Og om du ikke visste forskjellen på en veganer og en vegetarianer, så er det at veganeren ikke spiser noen animalske produkter, altså heller ikke egg, melkeprodukter eller honning.

www.facebook.com/GreenvillageNorway

Foto: Green Village

Matbyttemarked

Kanskje du har laget for mye syltetøy eller du har stående noen feilkjøpte råvarer innerst i kjøkkenskapet, og du vet med deg selv at du aldri kommer til å bruke dem og at de står i fare for å bli kastet når utløpsdatoen kommer? Løsningen kan være å kopiere Omstilling Gamle Oslo, som inviterte til matbyttemarked, der du kunne ta med deg mat du ikke fikk brukt selv. På matbyttemarkedet ble det også laget en felles suppe. Rundt matbordet kunne gjestene diskutere tanker om mat og om hvordan man kan unngå matsvinn. Matbyttemarkedet ble arrangert av Food Surplus Entrepreneurs Network, Matprosjekt med flere.

INNOMAG – digitalt innovasjonsmagasin

INNOMAG er et uavhengig norsk digitalt magasin med over 25 000 lesere. Her kan du følge med på hva som skjer på innovasjonsfronten. Teknologinyheter, nye oppstartvirksomheter, sosialt entreprenørskap, lenker til nyttige nettsteder for deg som vil starte en virksomhet, blogginnlegg og informasjon om arrangementer. Her er mye spennende lesestoff. Ved å registrere e-postadressen din på www.innomag.no/about/ kan du få tilsendt elektronisk nyhetsbrev.

Permakultur og økosamfunndesign

For deg som vil lære mer om hvordan man legger til rette for et økosamfunn anbefales *Permaculture – A Student's Guide to the Theory and Practice of Ecovillage Design*, som er skrevet av Jan Bang og utgitt på Floris Books Forlag. Boken brukes på grunnkurs i permakultur og kan også brukes til økosamfunndesign. Den egner seg også for bruk i selvstudiegrupper. Jan Bang har også skrevet boken *Permaculture – A Spiritual Approach* sammen med Craig Gibsons.

Les mer om Jan Bangs bøker, artikler, kurs og blogg på permakulturisten.com

Kjøp kvalitet – spar miljøet

Nettstedet byumeonce.com vil bekjempe bruk- og kast-mentaliteten. De velger ut og promoterer produkter som varer lenger enn tilsvarende produkter, og/eller kan repareres lett og som gir god valuta for pengene – og som har bra design. Ved å kjøpe kvalitet og ting som kan repareres sparer du miljøet. Merk spesielt sokkene til Darn Tough i Merinoull, som kommer med livstidsgaranti. Hvis du klarer å slite ut et par sokker, får du nye. Blant mer kjente produkter finner vi jerngrytene fra Le Creuset og Dr. Martens støvler. I bloggen finnes gode tips om hvordan du kan reparere og ta vare på ting, så de varer lenger. byumeonce.com

Kle deg med god samvittighet

Framtiden i våre hender har laget en oversikt over norske butikker og nettbutikker som tilbyr etisk og miljøvennlig mote. Oversikten omfatter også en del utenlandske nettbutikker som leverer til Norge. For eksempel finner du klesmerket Mud Jeans, som selger klær av økologisk, resirkulert og rettferdig produsert bomull (GOTS-sertifisert). Bomullen er dyrket av bønder tilsluttet Fairtrade eller BCI-organisasjoner (bettercotton.org). Tradisjonelt dyrket bomull og prosessen med å lage tøy er forurensende og forbruker mye vann. Mud Jeans er et eksempel på at klesindustrien tar i bruk kretsløpsøkonomi. www.framtiden.no/gronne-tips/klar/her-finn-du-etisk-og-miljoenleg-mote.html

Prosjekter som har fått støtte fra Cultura Gavefond i 2015

BINGN

BINGN – Biodynamic Initiative for the Next Generation –Nordic fikk støtte fra Gavefondet til å organisere to workshops i Norge, som en del av sitt 3 årige utdanningsprogram i biologisk dynamisk jordbruk.

Hardangerakademiet for fred utvikling og miljø

Hardangerakademiet for Fred, Utvikling og Miljø er et fritt og uavhengig akademi i Jondal, som fokuserer på fredelig konfliktløsning, rettferdig utvikling og bærekraftig bruk av naturen. Hardangerakademiet har fått tilskudd til å opparbeide en økologisk hage, som etter hvert skal forsyne stedet med frukt og grønnsaker gjennom hele året.

Kneiken Fellestage

Den ideelle foreningen Kneiken Fellestage i Trondheim fikk tilskudd til hageredskaper til oppdyrking av en fellestage på en kommunal tomt, som skal omskapes fra «krattskog» til en pulserende grønn lunge. Der skal små og store innbyggere kunne møtes for å bidra med hagearbeid og lære om grønnsaksdyrking og nyte sosialt fellesskap i frodige omgivelser.

Vidaråsen landsby

Urte- og sansehagen i Vidaråsen landsby fikk tilskudd til å bygge en utendørs bakerovn, som vil skape god sosial atmosfære i hagen. Sten Sjøstrand, som bygger ovner av jord og leire, står for ovnkonstruksjonen.

Foto: Honorata Gajda

«Summer School» i regi av Institute for Social Banking

The Institute for Social Banking (ISB) organiserer årlige sommerskoler og fremmer et konsept for finans og bankvirksomhet som tar ansvar for mennesker og miljø. Gavefondet har gitt støtte til en deltaker fra en finansinstitusjon i Estland til å delta på ISB's sommerskole.

Antropos Forlag

Antropos forlag og bokhandel er det sentrale stedet for utgivelse og formidling av antroposofisk litteratur i Norge, med bøker på nordiske språk, engelsk eller tysk. Forlaget har fått støtte av Gavefondet til utgivelse av en ny og utvidet utgave av Andre Bjerkes bok Goethes fargelære.

La Humla Suse

Forening La Humla Suse ønsker å spre kunnskap om humler og få involverte til å gjøre konkrete tiltak for å hjelpe humlene. Foreningen sprer kunnskap til blant annet etater, organisasjoner, lærere, førskolelærere, kommuner, bønder, hageeiere og folk flest. La Humla Suse har fått tilskudd fra Gavefondet til promotering og dokumentasjon av aktiviteter.

Senter for Flerkulturell Ungdom i Rogaland

Senter for Flerkulturell Ungdom i Rogaland har som formål å fremme integrering, læring og sosialt fellesskap. I dag har organisasjonen registrert 204

medlemmer, og støtten fra Gavefondet bidro til å lage et lite bibliotek til medlemmene, der de kan styrke sitt norske språk.

Mgetas venner

Foreningen Mgetas venner har som formål å støtte prosjekter og virksomheter som kan bedre lokalbefolkningens levekår i Mgeta i Tanzania. Foreningen fikk støtte til innkjøp av jord i Ulugurufjellene i Tanzania. Arealet skal brukes til å prøve ut nye sorter som egner seg til økologisk dyrkning i dette klimaet.

Foreningen Jevnaker Hage

Forening Jevnaker Hage planlegger skolehage, kurscenter og lærings- og inspirasjonssenter og parselhager som brobyggende prosjekt mellom generasjoner og ulike grupperinger. Foreningen Jevnaker Hage har fått tilskudd fra Gavefondet til en økologisk hage som opparbeides ved dugnadsinnsats, og ulike instanser som skoler, barnehager, asylmottak, NAV, osv. er med i samarbeidet.

Afroslo

Afroslo Musikkfestival ønsker først og fremst å fokusere og inspirere lokale band og artister, både unge talenter og profesjonelle afrikanske utøvere

Foto: Malin Pettersen

i Oslo. Festivalen ønsker å skape en møtearena for mangfold, spesielt rettet mot afrikansk musikk og har som mål å gjennomføre opplevelser ved å vise fram det store omfanget av afrikanske kulturelle tradisjoner i Norge.

< Det Friske i Det Syke

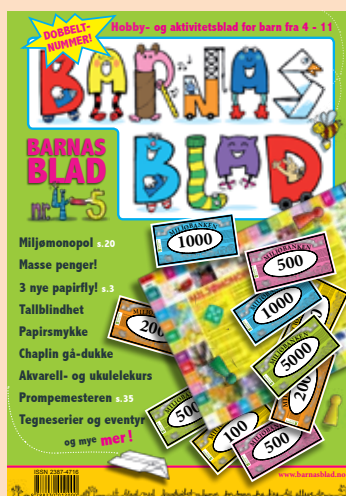
Det Friske i Det Syke er en forestilling som tar publikum med inn i tankene til Juni, som den gangen var en sterkt spiseforstyrret ung kvinne som kjempet seg fram mot livet og lette etter å finne frem til det friske i det syke. Publikum følger både oppturene og nedturene gjennom hennes autentiske dagboksnotater og gjennom øynene til alle behandlerne hun var innom.

< Barnas Blad

Barnas Blad tar sikte på å utvikle barnas kreativitet og lyst til å gjøre konkrete ting for å bedre miljøet. Gavefondet har gitt støtte til å få spredd bladpakker til biblioteker, barnehager og skoler i Osloområdet.

Innsamlingsaksjon for Alm gård

I 2015 ble det samlet inn i alt kr 82 550,- til Alm gård. Aksjonen for Alm gård fortsetter også i 2016.

Cultura Gavefond er opprettet med utgangspunkt i verdigrunnlaget som Cultura Bank bygger på og har til oppgave å støtte utviklingsoppgaver innenfor bærekraftige og samfunnsnyttige formål. I dagens situasjon har Gavefondet begrensede midler til utdeling og kan støtte konkrete tiltak med beløp i størrelsesorden 3 000–15 000 kroner. Gavefondet gir ikke midler til drift.

Søkere må i tillegg til en beskrivelse av prosjektet legge ved budsjett, finansieringsplan og spesifikasjon av søknadsbeløpet. Søknad sendes til Cultura Gavefond c/o

Cultura Bank på e-post cultura@cultura.no eller i brev til Cultura Bank, Postboks 6800 St. Olavs plass, 0130 Oslo
Søknadsfrister: 15. mars, 15. august og 15. november
Til deg som vil gi en gave:

Gavefondet mottar gjerne små og store gaver, månedlige innbetalinger og engangsbidrag til konto 1254 05 19208. Aksjonen «Støtt Alm gård» mottar gaver på konto 1254 20 21258.

Aksjonen «Støtt Mgetas venner» mottar gaver på konto 1254 62 29821 (se artikkel om prosjektet på s. 18–20).

Å bygge samfunn ved å få og gi tilbake

ERLING KROGH

Solomon forklarer for bønder i Kibuko i plantefeltet av macadamiatrær

I Ulugurufjellene i Tanzania får foreldreløse ungdommer hjelp til å få en utdannelse. Til gjengjeld kan de yte hjelp til andre ungdommer. Blant annet bygger de internat, så også jentene kan få gå på skole. Prosjektet er støttet av foreningen Mgetas venner i Norge, som samarbeider med den lokale lederen Solomon Nicholas.

I Pengevirke 3/2011 sto det om hvordan ansvaret for en geit ga Bosco og andre foreldreløse ungdommer i Uluguru-fjellene egenstyrke. Siden den gang har Bosco og 7 andre foreldreløse ungdommer tatt videregående yrkesutdannelse. I mellomtiden har de undervist mer enn 2000 elever på 4 lokale grunnskoler i geitehold og presset 8000 murstein til et nytt internat og utviklingssenter i Luale, langt inne i Uluguru-fjellene. Solomon Nicholas, den lokale lederen for prosjektene, har en bærende ide for alle virksomhetene: Både samfunn og det enkelte mennesket bygges opp ved å motta støtte for deretter å yte tilbake til samfunnet.

Kibuko Primary School var den første grunnskolen som fikk eget geitefjøs og geiter på skolen. Snekkeren var Bosco. Ved dag gry gikk han tre timer fra gården sin til Kibuko for å bygge fjøset og tre timer hjem igjen om kvelden. Fra klasserommene så de 600 elevene på skolen at fjøset sakte reiste seg. Alle visste hvem Bosco var og at han ikke fikk lønn for arbeidet han utførte. Bosco var den første foreldreløse som fikk en geitekill. Nå ga han tilbake og var et tydelig idol for de 600 elevene, som verken har tilgang til Farmen eller Norske Talenter. Elektrisitet og TV finnes ikke i Kibuko.

Å samarbeide med Solomon er en innvielse i menneskelighet. Han stiller seg selv og sine kunnskaper til tjeneste for alle i Uluguru-fjellene uten betingelser. Samarbeidet har

ført meg lenger og lenger inn i fjellene og i menneskeskjebnene. Innerst i fjellene besto ikke engang en håndfull elever ungdomsskoleeksamen. Svært lang vei til skolen, få lærere og lærebøker og nattesvart ute og inne etter klokka 7 skapte et nesten umulig læringsmiljø. Jentene var dårligst stilt med mange forpliktelser i hjemmet og utrygg skolevei, der voldtekter ikke var uvanlig. «Vi må skaffe disse ungdommene et hus å bo i ved skolen», utbrøt jeg til Solomon for to og et halvt år siden. Han stirret ettertenksomt på meg en stund med de varme øynene sine og sa, som ofte før: «Yes. It is possible.»

FOR Å FÅ PASS PÅ INTERNATET MÅTTE JENTENE YTE TILBAKE

I november 2014 begynte byggingen. I dag bor 35 jenter på internatet. Ved siden av sovefløyen, som har plass til mer enn 50 jenter, er et stort forsamlingslokale, der jentene spiser og gjør lekser. De sier selv at de opplever å ha blitt satt fri. Hjemme fikk de alltid høre at skole var meningsløst. De måtte jobbe med dyra og jordbruket til mørket satte inn og fikk bare bruke kostbar olje i oljelampe en kort stund til lekselesing om kvelden. Skoleveien var lang og krevende, gjerne også kald og våt. Sultne og ofte forkomne var det vanskelig å konsentrere seg om det læreren underviste i. På internatet har de lys fra solcellepanel til klokka 23. De kan lese lekser når de vil

Erik Dammann skriver at mennesket er åpent, verken egoistisk eller altruistisk av natur. Sikkert er det at mennesket lærer av andre.

og får hjelp av hverandre til å løse oppgaver. Ingen har nevnt hjemlengsel. Når jeg har lagt meg for å sove i gjesterommet på internatet, hører jeg jentene snakke i munnen på hverandre i naborommene, bare avbrutt av rungende lattersalver. Da er det godt å sovne.

Hvorfor er internatet halvfullt? For å få plass på internatet måtte hver jente yte tilbake. De svakest stilte fikk plass uten betingelser. Ellers måtte jentene inngå kontrakt med Solomon. 100 bøtter jord, 200 bøtter sand og 1 kubikkmeter stein båret til byggeplassen var inngangsbillett. Bare de som oppfylte kontrakten fikk plass. Jentene fikk ellers støtte fra medelever på de fjerntliggende grunnskolene de kommer fra. Flere dager bar 160 elever fra grunnskolen i Lukunguni støpesand til byggeplassen for at jentene fra skolen deres skulle få bo i internatet. På byggeplassen huserte elevene fra yrkesskolen, som presset murstein i samarbeidende grupper. I uke 8 2015 kom 25 venner fra Norge for å bistå i byggingen. De opplevde å ha fått i overflod hjemmefra og var takknemlige for å gi tilbake.

GODE EKSEMPLER SMITTER

Erik Dammann skriver at mennesket er åpent, verken egoistisk eller altruistisk av natur. Sikkert er det at mennesket lærer av andre. Hvilke verdier vi utsetter hverandre for i praktisk handling betyr mye. Da lokalsamfunnet bestemte at

internatet bare skulle være for jenter, sa en av de foreldreløse guttene: «Får ikke vi være med å bygge, da?» Thomas, Venance og Emmanuel fikk være med og sto på fra morgen til kveld i hele byggeperioden. Som foreldreløse geitebønder er de drillet i Solomons ideologi. Av andre fikk vi høre at Emmanuel delte ut halvdelen av melken fra de tre geitene sine til gamle og fattige syke i nabolaget uten betaling. Om kveldene underviser han nabobarn som ikke får gått på skolen. Som du sår, skal du høste. Gutta har gitt mer enn nok og skal få tilbake støtte til videre utdanning.

Dette er verken sentimentalt kliss eller godhetstyranni, men hverdagshandlinger til mennesker som lever på grensen mellom liv og død. Erfaringen er at det er lite som skal til for å skape vilkår for menneskelighet og omtanke, men det lille må være tilgjengelig. Geita og samarbeidet med andre foreldreløse har vært nøkkelen til å bygge de foreldreløses egenstyrke, mens Solomons virke er et ukuelig og lysende eksempel på menneskelighet til etterfølgelse.

MGETAS VENNER

Støtten til prosjekter i Uluguru-fjellene skjer gjennom foreningen Mgetas venner, mgetasfriends.com, som er trygt forankret i Solomons ideologi. På nettsiden har vi beskrevet virksomhetene våre. Vi ønsker blant annet å videreutvikle internatet til et regionalt lærings- og utviklingssenter i Ulugu- >

De foreldreløse lager murstein

Bonde med macadamiaplante

ru-fjellene. De foreldreløse som har fått yrkesutdannelse ønsker å gi tilbake ved å etablere opplæringsbedrifter ved senteret, blant annet en systue. Vi trenger en bygning til de ulike virksomhetene i utviklingssenteret.

Utpining av dyrkningsjorda og erosjon truer Uluguru-fjellene. Ved siden senteret etablerer vi, blant annet gjennom støtte fra Cultura Gavefond, et forsøksfelt der vi komposterer planteavfall, utprøver ulike former for plantedekke i terrassene, samplanting av trær og grønnsaker og foredling av lokale arter av nyttevekster. I februar har vi satt i gang oppal av om lag 60 000 Macadamiatrær for utplanting ved 12 skoler koblet med grupper av minst 25 bønder fra tilhørende lokalsamfunn. Prosjektet er blant annet finansiert av elevenes solidaritetsaksjon oktober 2015 ved Steinerskolen i Moss.

Med 45% av befolkningen under 15 år er de 11 000 skolene i Tanzania nøkkelen til utvikling, og vi ønsker å gjøre skolene til lokale ressursentre. Macadamianøtter har god pris lokalt og er verdens dyreste snacksnøtter. Med pro-

Cultura Gavefond – innsamlingsaksjon 2016

Cultura Gavefond organiserer i år en innsamlingsaksjon til støtte for dette prosjektet. Aksjonen vil fortsette gjennom hele året. Vi håper at mange av Pengevirkes lesere har mulighet til å gi en liten eller stor gave til Mgetas venner, et engangsbeløp eller gjerne et fast månedlig bidrag. Gaven vil gi stor sosial avkastning i lokalsamfunnet i Ulugurufjellene.

Gultura Gavefond, aksjon for Mgetas venner har konto-nummer 1254 62 29821.

✱ Mgetas venner er kunde i Cultura Bank

duksjons- og foreldlingssamvirke kan overskuddet fordeles mellom bøndene, og en viss andel forbeholdes fellestiltak og fellesgoder i lokalsamfunnene.

Vi tar gjerne imot støtte slik at Mgetas venner kan gi tilbake til prosjekter i Uluguru-fjellene, og slik at de som får støtte igjen kan gi tilbake til sine lokalsamfunn.

Odd Jarle Stener Olsen og Linda Jolly underviser i kompostering

Norske Økosamfunnsforening/GEN Norge

✍ JANNIKE ØSTERVOLD

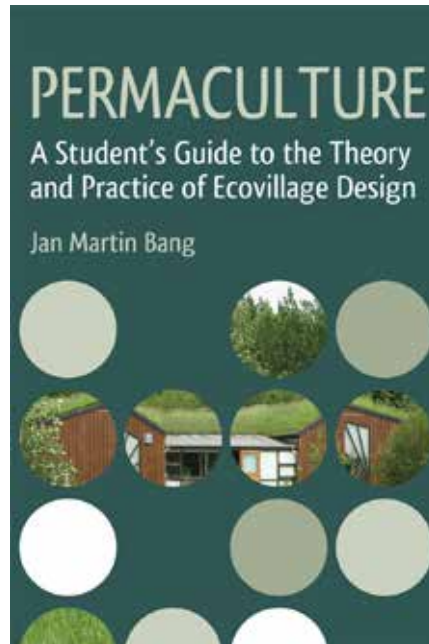
Norsk Økosamfunnsforening/GEN Norge er en ideell forening som har til formål å bidra til å skape en bærekraftig utvikling gjennom å støtte virkeliggjøring av økosamfunn eller andre tiltak som kan fremme en mer økologisk eller helhetlig livsform og verdier som er i tråd med en slik målsetting. Foreningen sender ut mellom 4 og 6 nyhetsbrev per år til sine over 300 medlemmer og har en rekke åpne møter i Oslo hver vår og høst hvor forskjellige økosamfunnsprosjekter blir presentert. Foreningen arrangerer også seminarer, studiesirkler og kurs.

På nettsiden deres finnes bl.a. en oversikt over norske økosamfunn. Listen for 2015 omfatter 9 etablerte økosamfunn, 18 planlagte økosamfunn og 8 samarbeidende partnervirksomheter, deriblant Cultura Bank. Der finnes også et interessant innlegg av Jan Bang hvor han betrakter økolandsbyer og kollektiver som samfunnsorganismer som forandrer oppførselen sin etter hvert som de vokser, akkurat som mennesker. Han observerer at fellesskap beveger seg fra ungdommelighet, gjennom modenhet og inn i alderdommen. Hvis fellesskapene starter med pionerer som stort sett er i samme aldersgruppe og de ikke får til nyrekruttering, går det i oppløsning når medlemmene blir gamle.

Etablerte Økosamfunn

CAMPHILL LANDSBYSTIFTELSE I NORGE

Camphill Landsbystiftelse i Norge driver 6 landsbyer i Norge. Der bor og arbeider mennesker med spesielle behov sammen med medarbeidere. Landsbyene er inspirert av antroposofien. Kunst, håndverk og kultur er kombinert med en høy grad av miljøbevissthet. Den

første landsbyen i Norge ble etablert i 1966.

Landsbyene er: Hogganvik i Ryfylke, Jøssåsen i Malvik kommune i Sør-Trøndelag, Camphill Rotvoll i Trondheim, Solborg i Buskerud, Vallersund gård på Fosenhalvøya og Vidaråsen i Andebu i Vestfold.

www.camphill.no

GAIASENTERET

Gaiasenteret har funnet sitt drømme- sted i naturskjønne Alvdal, og skapt et senter for livskvalitet, helse og miljø på gården Follheim med nærhet til både Tronfjell, Savalen og Rondane. De har planer om å bygge 48 runde hus i Gaiagrenda og venter på det aller første runde visningshuset til Mandala Homes i Europa.

www.gaiasenter.no

HURDALSJØEN ØKOLOGISKE LANDSBY SA

Området er regulert for 150 boliger, og de første økotun er bygget. Et forhen- værende skolebygg er kjøpt av lands- byen og er tatt i bruk til verksteder, konferansesenter og senter for bære- kraftig utvikling.

Hurdal Økosamfunn startet i 2002 med en liten gruppe som ville etablere et samvirke. De kjøpte en eldre preste- gård med nesten 7 000 mål. Hurdal ligger litt under en times kjøring nord for Oslo.

www.hurdalecovillage.no

STIFTELSEN SOLLIAKOLLEKTIVET

Stiftelsen Solliakollektivet på Trevatn i Søndre Land kommune er Norges eld- ste bo og arbeidsfellesskap med formål å behandle rusmiddelavhengige og er kanskje Norges eldste økosamfunn.

www.solli.no

FORENINGEN STORBUEAN ØKOSAMFUNN.

Storbuan ligger sørvest og naturskjønt til ved Buvatnet på Løkken Verk, i Mel- dal kommune, i Sør-Trøndelag. Løkken Verk er et gammelt gruvesamfunn, noe naturen og stedet bærer preg av. Det arbeides nå med å få etablert et økosamfunn på gården. Les om ledige bomuligheter på

www.storbuanecosamfunn.com

For oversikt over planlagte økosam- funnsprosjekter, se okosamfunn.no under norsk nettverk, «Norske økosam- funn høsten 2015». På nettsiden finnes også bokliste med anbefalt lesning og lenker til ressurser på nett.

Kilde: www.okosamfunn.no

✳ Norsk Økosamfunnsforening er kunde i Cultura Bank

Nytt fra Cultura

Cultura Bank – mye er nytt, men det viktigste står fast

✍ JANNIKE ØSTERVOLD, ASSISTERENDE BANKSJEF

For Cultura Bank har 2015 stått i forandringens tegn – banken har fått nytt datasystem, nye lokaler og ny banksjef. Kundene våre har fått ny nettbank. Når dette skrives er vi i innspurten med nye mobiltilpassede nettsider, og vi har fornyet designet på Pengevirke. Banken får nye vedtekter på grunn av lovendring.

Noen av endringene blir fremtvunget av ytre omstendigheter, andre har vi bevisst valgt å gjøre, men uansett årsak til endringene er det ressurskrevende å håndtere så mye forandring, samtidig som den daglige driften skal gå som normalt. Nå, i 2016, kjennes det ut som det meste er i ferd med å falle på plass, så vi kan få bedre tid til å ta oss av de oppgavene vi først og fremst er her for – å betjene innskudds- og lånekunder, slik at vi også i år kan styre pengestrømmene dit hvor de kan gjøre god nytte for seg. For det er kjernen i Culturas bankvirksomhet – at du som innskyter vet at pengene du setter i Cultura er med på å finansiere den typen prosjekter som du gjerne vil ha mer av.

I 2016 vil vi spesielt prioritere prosjekter som inngår i verdikjeden fra jord til bord og skaffer oss tilgang på ren, kortreist mat, og vi oppfordrer potensielle nye lånekunder innenfor dette området til å ta kontakt.

En annen og viktig del av bankens virksomhet som vi vil videreføre i 2016 er at vi gjennom Pengevirke, internett og menneskemøter vil gjøre vårt beste for å bevisstgjøre vår omkrets til å tenke gjennom hva slags fremtid de bidrar til å skape gjennom sin pengebruk og sine pengeplaseringer.

Nytt om ansatte

Sisse Maria Jønsson er ansatt i kundesenteret, der hun arbeider med dagligbanktjenester. Hun kommer fra stilling som vikar samme sted. Hun har bakgrunn som eurytmist og trener aktivt dans. Til daglig snakker hun norsk, men med sine danske røtter kan hun overraske med å slå over til kav dansk når vi har danske kunder på tråden.

Foto: Mie Tørmøen

Gustavo Parra de Andrade har fått ett års permisjon fra banken for å arbeide på prosjektet Fair Finance Guide for Norge, som er et fellesprosjekt mellom Forbrukerrådet og Framtiden i våre hender. Vi ønsker ham lykke til med arbeidet.

Foto: Stian Torstenson

Meditasjon i banken

En dag i februar fikk Cultura Bank besøk fra Nordisk Kadampa meditasjonssenter. Deres hovedlærer, Gen Kelsang Tubchen, holdt et lite foredrag om meditasjon og guidet en gruppe interesserte bankmedarbeidere gjennom en meditasjonssekvens. En interessant og annerledes lunsjpause, som ga mer smak for flere av de deltagende. Nordisk Kadampa Meditasjonssenter holder meditasjonskurs og drop-in meditasjon i sine lokaler i Kongens gate 2 i Oslo, foruten at de arrangerer retreats. www.meditasjonioslo.no

✳ Nordisk Kadampa Meditasjonssenter er kunde i Cultura Bank

Årsrapport og regnskap for 2015

Når bladet går i trykken er årsregnskapet ennå ikke klart. Årsrapport med regnskap vil bli publisert på www.cultura.no og kan også fås tilsendt elektronisk eller på papir ved henvendelse til banken.

Prisbelønte Culturakunder i 2015

Økologisk Spesialkorn i Sigdal fikk Bygdeutviklingsprisen 2015 for Buskerud, for sin innsats for å bevare gamle kornsorter. Økologisk Spesialkorn er eiet og drevet av 11 bønder som driver biodynamisk eller økologisk. Økologisk spesialkorn har eget mølleanlegg i Sigdal og er som første selskap i Norge godkjent som såkornprodusent for bevaringsverdige kornsorter. De arbeider for at bønder og forbrukere skal få muligheten til å nyte et mangfold av gamle kornsorter også i fremtiden.
www.spesialkorn.no

Aurora verksted SA ble årets samvirkeforetak. Deres forretningside er at mennesker med funksjonshemming fortsatt kan jobbe med litt tilpasning. Aurora tilrettelegger varige arbeidsplasser innen kunst, design og håndverk for arbeidstakere med psykiske lidelser, psykisk utviklingshemming og fysisk funksjonshemming. De produserer design og kunst av høy kvalitet, som blant annet selges i butikken Respect by Aurora på Majorstuen i Oslo. Aurora Verksted SA er organisert som et selveid, selvdrivet kooperativ for kunstnere med og uten funksjonshemninger.
www.aurora-verksted.no

Lofoten Gårdsysteri på Saupstad, som drives av Marielle og Hugo Vink, fikk spesialitet-merket og gull i NM i Gardsost i kategorien hvit geitost for osten Steinfjording og bronse i *Arktisk verdiskaping* for osten Havsmak, som er smakssatt med selvsanket tang fra havgapet utenfor gården. De fikk også ærespris som Lofotens matambassadører 2015 på matfestivalen i Lofoten.
www.lofoten-gardsysteri.no

BookCrossing (bokbyutting)

I de gamle lokalene på Holbergs plass hadde vi en bokkurv stående i gangen. I de nye lokalene i Holbergs gate 1 har vi utvidet BookCrossing-sonen til en bokhylle, som står plassert i mellomgangen før du går inn i bankens lokaler. Der kan du forsyne deg med bøker, helt gratis, eller sette fra deg bøker, som du vil gi bort. Jannike i Cultura Bank er ansvarlig for sonen.
www.bookcrossing.com

Den nye bokhyllen, kjøpt brukt på Finn, har god plass til flere bøker. Foto: Stian Torstenson

Støtte til våre samarbeidspartnere for 2015

Cultura Bank samarbeider med Redd Barna, WWF-Norge, Regnskogfondet, Framtiden i våre hender (FIVH), Kvinne- og Familieforbundet, Naturvernforbundet og Norsk PEN om støttekonti, til inntekt for de respektive organisasjoners arbeid. Støttekontoen er en sparekonto, med 12 gebyrfrie uttak i året. Cultura Bank gir hvert år et bidrag til den ønskede organisasjonen med 1,5%* av gjennomsnittlig inntekt på konto. Til gjengjeld markedsfører organisasjonen Cultura Bank ovenfor sine medlemmer.

*) Fra 2016 er satsen 1%.

	Støttebeløp (kr)	Antall konti	Sum inntekt pr. 31.12.15
Redd Barna	106 914	196	8 234 884
WWF-Norge	39 234	100	2 814 821
Regnskogfondet	73 362	152	4 882 083
Framtiden i våre hender (FIVH)	41 466	92	2 529 175
Naturvernforbundet	11 310	23	1 173 728
Kvinne og familieforbundet	24 342	28	1 346 393
Norsk PEN	18	1	3
Sum	296 646	592	20 981 087

Økonomer med fokus på miljø og samfunnsansvar

Malcolm Torry

✍ PROFESSOR OVE JAKOBSEN, SENTER FOR ØKOLOGISK ØKONOMI OG ETIKK, HANDELSHØGSKOLEN I BODØ

INTRODUKSJON

Malcolm Torry begrunner hvorfor det er en god ide å innføre borgerlønn (basisinntekt). Han argumenterer for at borgerlønn vil gi et vesentlig bidrag til å løse noen av de viktigste utfordringene i våre samfunn nasjonalt og globalt. Borgerlønn vil bidra til å redusere de økende forskjellene mellom fattig og rik, og den vil motvirke arbeidsledighet. I tillegg vil innføring av borgerlønn gi økt individuell frihet. Torry konkluderer med at borgerlønn har positiv innvirkning på økonomien, for enkeltmennesker, næringsliv og samfunn. I tillegg mener han at borgerlønn både er enkel å administrere og ikke veldig kostbar.

BORGERLØNN

Boken *Money for Everyone* representerer et interessant og dagsaktuelt bidrag i den pågående debatten om borgerlønn i mange land over hele verden. Borgerlønn vil si at alle får utbetalt en bestemt sum penger hver måned, uavhengig av personlige forhold og forskjeller vedrørende sosial og økonomisk status. Borgerlønn utbetales individuelt og betingelsesløst.

Den økende oppmerksomheten om borgerlønn som en rettighet for alle, er først og fremst begrunnet i etiske og sosiale argumenter. Malcolm Torry utdyper de potensielle sosiale og økonomiske fordelene av å innføre borgerlønn. Han definerer borgerlønn som en inntekt utbetalt til hver enkelt som en rettighet knyttet til statsborgerskap. Han understreker at det er en rettighet og ikke veldedighet. Borgerlønn "should be about strengthening compassion and rights, leaving pity and charity to individual consciences". Han hevder at borgerlønn både er enkel å gjennomføre og administrere.

De viktigste fordelene ved borgerlønn er at den reduserer ulikheter, øker individuell frihet, utvider sosiale sammenhenger og forbedrer de økonomiske betingelsene for familielivet. I tillegg har borgerlønn positiv innvirkning på den lokale, nasjonale og globale økonomien. Ikke minst har borgerlønn positiv innvirkning på arbeidsmarkedet.

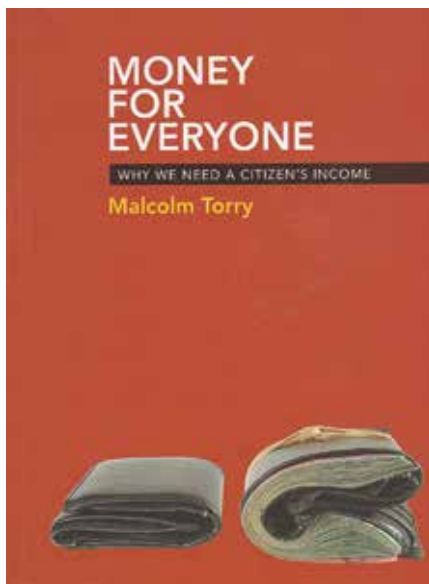
ARGUMENTER FOR BORGERLØNN

Dersom en ser bort fra de forhindringene som ligger i de strukturene som er etablert i det eksisterende systemet, er det lett å bli enige om at de fleste prinsippene Torry beskriver er både fornuftige og praktisk gjennomførbare. Problemet med vårt nåværende økonomiske system er at det er usammenhengende, og de forskjellige delene er ikke integrert på en gjensidig utfyllende måte. Resultatet er et komplisert og ineffektivt system, som ofte fører til urettferdige konsekvenser. I tillegg er det kostbart å administrere.

Torry forklarer de problemene som ofte oppstår når vi vurderer et nytt system med det eksisterende ved å vise til at vi tar utgangspunkt i at det eksisterende systemet er «normal and right, and what we might do (...) needs to pass the test that the current system passes, test that might be irrational, irrelevant, or both.» Han hevder at motstanden mot endring skyldes at det alltid vil være noen mennesker som ender opp med mindre penger når andre får mer. I stedet for å anta at problemene skyldes det nye systemet mener Torry at «it could equally mean that it is a problem with the present system and that the new system would offer a fairer distribution than the current one.»

Et nytt system basert på borgerlønn er lett å forstå, og det er rettferdig og ressurseffektivt. På grunn av sikker grunnlønn vil en mye større andel av befolkningen være i stand til å komme seg ut av fattigdom. Når systemet blir mer helhetlig og integrert, vil den enkelte unngå stigmatisering i et komplisert byråkrati. Stadig flere, også politikere og økonomer, er enige i at en mer rettferdig fordeling av penger fører til et mer effektivt arbeidsmarked fordi den enkelte får større mulighet til å gjøre valg om arbeid og sysselsetting.

En sikker grunninntekt åpner for å velge deltidsarbeid. Deltidsarbeid, ofte i kombinasjon med selvstendig næringsvirksomhet, gir mulighet til å øke den disponible inntekten for husholdningen. Konsekvensen er arbeid for flere. Vekst i folketall kombinert med teknologisk utvikling fører til at vi i fremtiden må dele

Biografi

Malcolm Torry har studert matematikk, teologi, filosofi, sosialpolitikk og økonomi og ledelse. Han er Senior Visiting Fellow ved sosialpolitisk institutt ved London School of Economics, UK. I tillegg til å være direktør for Citizen's Income Trust er han Vicar of Holy Trinity, Greenwich Peninsula. Han har skrevet en rekke bøker innenfor ulike områder, blant andre: *Managing God's Business* (2005), *Bridgebuilders* (2010) og *Money for everyone* (2013).

på arbeidsoppgavene på en annen måte enn tidligere.

En positiv konsekvens av redusert arbeidstid er at det blir mer tid til andre aktiviteter. Økning i frivilling arbeid, dugnad, hobbyer og kulturelle aktiviteter til beste for individ og fellesskap er en sannsynlig konsekvens. Torry hevder med andre ord at innføring av borgerlønn fører til at vi blir mer produktive, ikke latere. I tillegg vil borgerlønn føre til at vi blir mer samfunnsengasjerte og viser økende toleranse overfor hverandre. Når tillit og solidaritet erstatter mistro og konkurranse, vil samfunnet som helhet bli bedre.

ARGUMENTER MOT BORGERLØNN

Torry gjør rede for en rekke av de mest vanlige argumentene mot innføring av borgerlønn.

For det første: Rike mennesker trenger ikke borgerlønn. Torry's kommentar er at det ikke er noen grunn til at de rike ikke skal motta borgerlønn fordi de betaler mer enn det i skatt.

Dernest: Vi bør ikke gi mennesker lønn uten noen form for motytelse. Torry påpeker at dagens system med en rekke ulike trygde- og støtteordninger er mer passiviserende. Forklaringen er at det ofte ligger inne en betingelse om at det ikke er tillatt å ha lønn ved siden av støtten fra det offentlige. Siden behovsprøvd støtte på denne måten har negativ effekt på sysselsettingen, er det behov for endring.

For det tredje: Borgerlønn er for dyrt. Hvor mye innføring av en basisinntekt til alle vil koste avhenger av hvordan systemet blir utformet. Torry påpeker at det er mye å spare på å fjerne alle kostnader forbundet med håndheving av alle eksisterende støtteordninger.

For det fjerde: Folk ville slutte å bidra til fellesskapet. I følge Torry vil det motsatte skje, de fleste ønsker å øke inntekten gjennom ulike former for arbeid. Aktiviteten vil bli større

enn den er innenfor dagens passiviserende system.

Torry knytter fordelene ved å innføre borgerlønn til argumentasjonen i Wilkinson og Pickett's bok *Ulikhetens pris*. De dokumenterer overbevisende gjennom statistikk at samfunn som kjennetegnes av små forskjeller skårer høyere på de fleste variabler knyttet til livskvalitet, helse og tilfredshet enn samfunn med store forskjeller. Ifølge Torry vil borgerlønn være et effektivt virkemiddel for å omfordele rikdom og dermed redusere urettferdighet. En slik politikk vil ha positiv innvirkning på sosiale og helsemessige utfordringer.

At de konkrete løsningene på borgerlønn vil være forskjellige i ulike samfunn begrunner Torry ved å vise til Wittgenstein's påpekning av at de færreste begreper har en entydig og kontekstuahengig definisjon. Fattigdom er et begrep som ikke gir mening uten å settes inn i en større sammenheng, både historisk og geografisk. På den ene siden er det vanskelig å trekke et entydig skille mellom fattig og rik kun basert på inntekt målt i penger. På den annen side er det vanskelig å bli enige om hvilke behov som er grunnleggende for alle mennesker. Behovene er knyttet til den konkrete situasjon og til individuelle og kulturelle forskjeller.

AVSLUTTENDE KOMMENTARER

Torry's konklusjon er at innføring av borgerlønn er fornuftig ut fra ulike politiske posisjoner. For det første representerer den et sikkerhetsnett som inkluderer alle. For det andre vil borgerlønn være et effektivt virkemiddel for å redusere arbeidsledighet fordi flere mennesker vil velge deltidsjobber. For det tredje er borgerlønn både enkel å forstå og lett å gjennomføre i praksis.

På lengre sikt vil borgerlønn være en realitet i store deler av verden fordi det som fremstår som en urealistisk utopi i én generasjon ofte vil være vanlig praksis i neste.

Litteratur

Malcolm Torry
Money for Everyone – Why we need a Citizen's income (2013)
Bristol, Policy Press
ISBN: 978-1447311256

Et nytt system basert på borgerlønn er lett å forstå, og det er rettferdig og ressurseffektivt. På grunn av sikker grunnlønn vil en mye større andel av befolkningen være i stand til å komme seg ut av fattigdom.

Omfordeling av inntekt er alltid en omfordeling av friheter.
Torry 2013

Borgerlønnsseminar i Oslo

✍ SPREDTE NOTATER FRA ARNE ØGAARD

En mild solskinnsettermiddag den siste lørdagen i januar møttes over 200 mennesker i Litteraturhuset i Oslo til BIEN Norges konferanse om borgerlønn.

Jacob Bomann Larsen innledet med å påminne oss at vi med hensyn til både økologi og fordeling er på full fart mot stupet. Konkurransedriften driver oss blindt i denne retningen. Han påminnet om noe ord fra Einstein om at vårt samfunn har utviklet en høy perfektion

når det gjelder virkemidler, men at det hersker forvirring når det gjelder mål. Dette var også et poeng hos Ove Jakobsen, som påpekte at vi styrer fram med et kart som ikke lenger stemmer med terrenget. Kartet er laget ut fra 1700-tallets mekanistiske tenkning. Det kartet vi trenger i dag må være formet ut fra organisk tenkning. Det betyr at vi må tenke helt nytt når det gjelder det økonomiske systemet, hvordan vi løser praktiske oppgaver og hvordan vi arbeider med vår egen utvikling.

Økonomen Milton Friedman har fått skylden for mye av elendigheten som økonomer har forårsaket, men han hadde også en ide om negativ skatt som vil være en form for borgerlønn. Det vil si at de som tjener under et visst beløp får penger av staten i stedet for å betale skatt. En annen av Friedmans ideer er at hvis vi skal komme oss godt gjennom ulike kriser, må vi ha utviklet fruktbare ideer på forhånd. Borgerlønn kan være en slik ide, den vil ikke utgjøre noen løsning alene, men kan være et element i det nye og nødvendige kartet.

I de nordiske landene har det å ha en fast jobb lenge vært selve grunnpilaren i velferdssamfunnet. Lennart Fernström fortalte fra Sverige hvor de nå har fått en egen sysselsettingsindustri, som ikke har andre oppgaver enn å gi mennesker arbeid. I verste fall kan dette innebære å male om stoler som allerede er malt. Et alternativ ville være å gi disse menneskene tilstrekkelig med penger til at de kan klare seg, og så kan de selv gjøre de arbeidsoppgavene de opplever som vesentlige.

Det vanlige spørsmålet blir selvsagt da om ikke disse menneskene ville bli liggende hjemme på

tv-sofaen. Ove Jakobsen påpekte at det som får mennesker til å stå opp om morgenen er bevisstheten om at noen trenger dem. En innføring av borgerlønn bør derfor øke aktiviteten i frivillig sektor slik at mange kan oppleve at samfunnet faktisk trenger deres innsats. Et annet spørsmål var om de som fikk dette beløpet ville flytte til Thailand hvor de ville få mere igjen for pengene. Dette ville

utvilsomt svekke den lokale økonomien, men dette kunne motvirkes ved at borgerlønnen ble utbetalt i lokal valuta.

Et annet gjenganger-spørsmål er hvordan borgerlønn skal finansieres. Her ble det pekt på ulike besparelser og beskatningsmuligheter av forbruk, forurensing og uttak av naturressurser. Ove Jakobsen påminnet om en studie som viste at hvis borgerlønn ble innført over

hele verden, ville det tilsvare halvparten av dagens militærbudsjetter.

Borgerlønn kan finansieres og gjennomføres på mange ulike måter, men grunnideen er at alle har rett til å få dekket sin grunnleggende behov for mat, hus, klær osv. Anja Askeland redegjorde for noen av de forsøkene som allerede er gjort og som tidligere er omtalt i Pengevirke. Det aktuelle nå er at det skal være en folkeavstemming i Sveits om innføring av borgerlønn. Det skal gjøres et prøveprosjekt i Finland, og de første prøveprosjektene i Nederland skal evalueres. En rekke politikere rundt om i verden har begynt å innse at borgerlønn kan være en god løsning i en verden hvor roboter overtar stadig mer av det praktiske arbeidet. Den demokratiske presidentkandidaten Bernie Sanders har luftet slike tanker i USA. For dette har han riktignok blitt kalt sosialist, et ord som virker skremmende på mange amerikanere. Også i Norden er mange politikere opptatt av borgerlønn, men de nøler med å stå fram med disse tankene av frykt for at dette kan svekke deres popularitet. Nye ideer må derfor bæres fram av sivilsamfunnsbevegelser, og dette møtet var et inspirerende forsøk på å få fart i borgerlønnstenkingen i Norge. 🔥

”
Borgerlønn kan finansieres og gjennomføres på mange ulike måter, men grunnideen er at alle har rett til å få dekket sin grunnleggende behov for mat, hus, klær osv.

Beyond Money

– hvorfor komplementær valuta

✍ JANNIKE ØSTERVOLD

OuiShare Oslo, Cultura Bank, Qoin, SoCentral og Oslo Business Region sto bak et todagers seminar i Oslo i begynnelsen av februar. Pengevirke var til stede på de innledende foredragene. Etterpå var det workshops med arbeidsgrupper som så på mulighetene for å ta i bruk lokal valuta i miljøer i Oslo. Det følgende er noen hovedpunkter fra de innledende foredragene. Vi håper at vi i et senere nummer kan komme tilbake til hva som skjer videre på området.

Professor Ove Jakobsen tok til orde for samarbeid over faggrenser og behovet for å innse at eksponentiell vekst ikke er mulig i lengden. Globaliseringen skaper ørkenener i den lokale økonomien, og store industrivirksomheter utkonkurrerer små familiebedrifter. Vi har en uhindret bevegelse av penger som leter etter størst mulig profitt. Natur og kultur selges i markedet, men du kan ikke kutte opp en levende organisme og selge den bit for bit. Vi må bort fra en mekanisk tenkemåte over til en organisk. The economic man må erstattes av the ecological man. Lokal valuta hjelper til å holde verdier lokalt og er en del av den nye økologiske økonomien.

Edgar Kampers, grunnlegger av Qoin, bor i Nederland og har vært med

på å innføre komplementære valutaer i Nederland, England og Belgia. På verdensbasis er det rundt 12 000 lokal valuta initiativer. Han fremholdt at samfunnsutviklingen har vært slik at de omsorgstjenestene som ytes av familie og venner er blitt stadig mindre og mange mennesker har lite nettverk. Lokal valuta kan være til hjelp for å få det som skjer i sivilsamfunnet til å vokse, det som skjer mellom naboer. Han har tro på å bruke lokal valuta som positive incentiver, og mener at det offentlige kan få mer ut av budsjettene ved å gi belønning i form av 'sosiale poeng' enn ved informasjonskampanjer.

Anniken Fjeldberg fortalte om sine forsøk med lokal valuta Cwash i kontorfellesskapet 657, som huser over 170 mennesker, som alle arbeider i kreative virksomheter. Alle må bidra og dele, det er en betingelse for å få være der. Cwash ble innført som en humoristisk oppmuntring til firmaene om å dele mer. Noen bruker det til å betale hverandre for små jobber. Andre sier at de deler uansett. På slutten av året samles de inn og fordeles på nytt, med like mye til hver.

Per Espen Stoknes, forfatter av boken *Penger og sjel*, mener at hovedproblemet med pengesystemet er at det er endimensjonalt. Han spør hvordan

vi kan lage et system som inkluderer sosial kapital, som synliggjør verdien av økosystemene og revitaliserer forholdene mellom mennesker? En ide kan være å innføre to nye valutaer i tillegg til norske kroner – sosiale kroner og naturkroner, som ikke kan veksles på tvers, og så kunne man få bedriftene til å skape verdier i alle tre valutaer. Han foreslår time-banker som sosial valuta, det kan bl.a. bidra til kutt i helsekostnader.

Manuel Lains, medgrunnlegger av BitSpace, et selskap som tilbyr konsulenttjenester innen krypto-valutaområdet, snakket om kryptovaluta, som gjør at det er enkelt for individer og små organisasjoner å starte opp en global valuta. Det var imidlertid ikke uten videre klart for tilhørerne hvordan dette skulle bidra til å løse problemer i den lokale økonomien.

Etter de innledende foredragene fortsatte 4 arbeidsgrupper å diskutere hvordan man kunne implementere lokal valuta i konkrete sammenhenger. Vi håper å kunne komme tilbake med rapport fra ett eller flere av disse prosjektene i et senere nummer av Pengevirke. 🌱

”

Vi har en uhindret bevegelse av penger som leter etter størst mulig profitt.

En bærekraftig skole

Aksjonsforskning, aksjonslæring og bærekraft – Folkehøgskolen for framtiden er et treårig samarbeidsprosjekt mellom Framtiden i våre hender og Folkehøgskolene.

  ASTRID BJERKE, FRAMTIDEN I VÅRE HENDER

«Ja», kommer det unisont fra elevene fra Borgund folkehøgskole i Ålesund på spørsmål om de lærer noe av aksjonsforskning.

«Det er overraskende gøy! Det praktiske er det morsomste», tilføyer de.

Folkehøgskolene i Norge skal bli ledende i å utdanne unge mennesker til bærekraftsagenter. I stedet for å være passive tilskuere oppfordres elever og ansatte til å være aktive deltagere og påvirke utviklingen, de blir myndiggjort. Aksjonsforskning og aksjonslæring er strategien som brukes for endring.

AKSJONSLÆRING OG AKSJONSFORSKING

Skolene og elevene skal sette i gang aksjoner innenfor miljø og på det sosiale feltet. De bestemmer selv hva de ønsker å ta tak i. Så spør de: Hva lærte vi? Var det lurt? Skulle vi gjort noe annerledes? Vi får læring gjennom aksjon og refleksjon. Dette er aksjonslæring.

Noen folkehøgskoleelever går lenger og blir aksjonsforskere. I tillegg til å identifisere et problem og sette inn tiltak, måler de før og etter situasjon og skriver rapport. Dette er forskning hvor forskeren ikke bare observerer, men går aktivt inn og påvirker resultatet.

AKSJONSFORSKERE I FULL GANG

På Borgund er fem, seks elever aksjonsforskere.

«Vi valgte å se på matkasting fordi det er lett å gjøre konkrete endringer og fordi kjøkkenet sa at mye matrester

kastes», forteller Torkil, elev på folkehøgskolen.

Han var på samling med lærere og elever fra førti andre skoler høsten 2015. Temaet var aksjonsforskning og bærekraft. Han ble skikkelig tent og fikk med seg flere elever.

«Vi startet med å veie hvor mye mat som ble kastet etter hvert måltid, det ble fire kilo hver dag. Noen kastet appelskall og servietter også, så vi har beregnet tre og en halv kilo», sier elev Elinor. «Dette er mat som kunne ha vært spist, ikke bein og skall og sånn», presiserer hun.

De har hatt innlegg for alle om funnene. Det har vært foredrag om matkasting, og i tillegg har de hatt en spørreundersøkelse blant elevene.

Både Torkil og Elinor er opptatt av å ikke moralisere, men å motivere og informere. Dette er godt mottatt av de andre elevene, som også har kommet med forslag om ting de kan gjøre. Et tiltak er å fjerne søppelbottene en dag for å se hva som hender da. Kanskje kan de ha en konkurranse mellom bordene i spisesalen om å ikke kaste mat.

«De har begynt å selge mat som nærmer seg utløp billig på Kiwi. Jeg har sett elever som har handlet. Det ser ut som det virker», påpeker Torkil

ENERGIBRUK

«Koffertene trenger ikke lys», smiler Oda. Hun er en av elevene som forsker på strømforbruk på skolen. Lys er veldig synlig, derfor valgte de å ta tak i det. I en uke sjekket de hvor mange av elevrommene som hadde lys på under middagen. I

Aksjonsforskere og aksjonslærer på Borgund Folkehøgskole. Fra venstre Oda Bjerke Spurkland, Elinor Martinsen, Torkil Seljestokken og lærer Per Strøm

gjennomsnitt var det lys i en tredjedel av rommene. Samtidig oppdaget de at flere rom på skolen hadde fullt lys når de ikke var i bruk. For eksempel sto lyset på i bagasjerommet.

«Vi fant også ut at skolen har flere sparetiltak», forteller Oda.

For eksempel er det et system som gjør at varmen på internatet slås av når kjøkkenet bruker dampovnen. På den måten begrenses strømmottakene og dermed utbygging av strømmettet. Varmen som trekkes ut av kjølerommet brukes til å forvarme varmtvannet. Det planlegges å installere sensorer som slår av varmen når vinduene er åpne.

«Dette hadde vi ikke fått vite hvis vi ikke hadde forsket på strøm», sier hun og forteller at de gjennom aksjonsforskning også har lært at det er oppvarming som virkelig bruker mye energi.

RINGVIRKNINGER

Gruppene informerte ikke om hva de holdt på med før de registrerte forholdene første gang. Etter å ha gjennomført aksjoner, vil de foreta nye målinger. Da får de se om tiltakene har hatt noen virkning.

«Det er gøy å formidle det vi har jobbet så hardt for å få til», sier de.

«Vi lager et godt grunnlag som skolen kan jobbe videre

med», føyer Elinor til. Hun ønsker at personalet også skal bli mer engasjert. «Det er de som kan bringe dette videre på skolen», sier hun.

«Vi påvirker mange elever hvis vi gjør dette riktig», sier Torkil.

Per veileder aksjonsforskerelevne. Han er opptatt av at dette er en del av den danningen folkehøgskolen skal drive med.

«Når elevene jobber med dette, fungerer det som en katalysator for å få denne tenkingen inn i hele skolen», sier han.

Ledelsen på skolen er klar, dette er et viktig prosjekt som skolen skal være med på å dra i gang. Gjennom bærekraftsatsingen ønsker skolen å knytte seg tettere sammen med nærmiljøet og på den måten bidra til noe enda større.

«Denne satsingen er med på å understreke hvorfor folkehøgskolen i Norge er viktig», påpeker Per.

«Vi hadde mange foredrag og lærte mye om miljø på ungdomskolen og på videregående, men jeg har på følelsen at det gikk inn det ene øret og ut det andre. Når jeg bruker det jeg har lært i praksis, lærer jeg mer», avslutter Oda, som forteller at gruppa skal ha møte med energiverket.

✳ Framtiden i våre hender er kunde i Cultura Bank

Goetheskolen

– et folkehøyskoleinitiativ

Johan Wolfgang von Goethe undret seg over de små ting og oppdaget stadig nye sider av sine omgivelser. Han var opptatt av å bruke sansene og at tenkningen ikke måtte stagnere i fastlåste standpunkter. På den måten utfordret han hele tiden seg selv.

Goethe var et universalmenneske og er inspirasjonskilde til en ny folkehøyskole hvor målet er at unge mennesker skal få anledning til en selvstendig utforskning av verden. En slik oppdagelsesprosess vil også bli et modningsår og en inspirasjon til å ta fatt på de mange utfordringene vi nå står overfor innenfor områder som klima, økologi, flyktninger og økonomi.

Skolen vil også legge vekt på kunstnerisk arbeid med drama, sang,

”

Goethe var et universalmenneske og er inspirasjonskilde til en ny folkehøyskole hvor målet er at unge mennesker skal få anledning til en selvstendig utforskning av verden.

eurytmi og billedkunst. Det vil være rom for naturbetragtning og erfaring med biologisk-dynamisk jordbruk. Det planlegges også et samarbeid med Sekem – Heliopolis University i Egypt.

Initiativgruppen, som blant annet består av Elizabeth Wirsching og Asle V. Bjørnerud, sprudler av ideer og har en god dialog med Folkehøyskolerådet. Første søknad til Utdanningsdirektoratet er sendt, og en revidert er under utarbeidelse. Det trengs gavepenger til å finansiere et forprosjekt. Mennesker som ønsker å være med i en støttegruppe eller bidra på andre måter kan kontakte Turid Ulven, som er leder av prosjektgruppen, på turid@turidulven.com.

Peteca – sportslek for hele familien

✍ THORE ANTON BREDEVEIEN

Peteca er en enkel og underholdende aktivitet man kan ta med seg overalt. Den ble opprinnelig utviklet av urfolk i Brasil, og i dag spiller mange brasiliannere peteca på stranda, eller i hagen hjemme. Nå er peteca for første gang tilgjengelig i Norge, samtidig med at det gjøres klart til olympiske leker i Rio de Janeiro i 2016!

Peteca spilles på en måte som ligner badminton, men istedenfor racket bruker man bare hendene. Når man spiller peteca for moro skyld, er poenget å holde petecaen i luften så lenge som mulig. Det er mulig å spille én mot én eller flere i ring. Å spille peteca stimulerer balanse, koordinasjon og reaksjon, i tillegg til at det er moro!

Petecaene som selges via peteca.no

er av topp kvalitet og er produsert i Brasil. Materialene som benyttes er resirkulert gummi og kalkunfjær. Hvis du klarer å unngå at hunden din tygger petecaen i stykker, vil den kunne vare i årevis!

Urfolk i Brasil har lekt med peteca i hundrevis av år, og i de siste tiårene har leken også utviklet seg til å bli en av Brasils raskest voksende sporter. I konkurranser benyttes et nett og man kan spille single eller double.

Peteca.no støtter menneskerettighetsarbeid for urfolk i Brasil, og for hver solgte peteca doneres 10 kroner til dette arbeidet.
www.peteca.no

Petecaen veier 42 g og er 20 cm høy og koster kr 179,-

✳ Peteca Nordic er kunde i Cultura Bank

Giftstoffene i vår hverdag

✍ ARNE ØGAARD

Hvert tredje sekund utvikler industrien nye kjemikalier. Mange av disse finner veien inn i våre hverdagsprodukter, og selv om EU nå har vedtatt verdens strengeste kjemikalielovgivning, bør vi fortsatt betrakte oss selv som forsøksrotter. Ingen har mulighet til å gjennomskue konsekvensene av dette store kjemiske eksperiment, spesielt nå som de ørsmå nanopartiklene i økende grad sprer seg i vår hverdag. Dette er partikler som gjenfinnes i hjernen og deler av kroppen hvor det tidligere var vanskelig for fremmedstoffer å trenge

inn. Ethel Forsberg gir oss fersk innsikt i temaet i boka *Giftig! – Om kjemikalier, plast og våre barn*. Forfatteren har vært Generaldirektør for den svenske Kemikalieinspektionen og har også hatt flere andre sentrale oppgaver som miljøansvarlig. I disse jobbene har hun fått oppleve presset fra industrien og hvor vanskelig det er å etterleve føre-var-prinsippet i praksis. Gjennom de siste 50 årene har mange snakket om cocktaileffekten, om at vi vet for lite om hva som skjer når ulike stoffer blandes sammen. Dette er selvfølgelig riktig, men har samtidig blitt en frase fordi ingen har kunnet påvise slike cocktailvirkninger. I denne boka får vi et glimt inn i moderne forskning som dokumenterer at stoffblandinger kan gi en forsterket skadevirkning. Det er umulig å gi

fullstendig innsikt i alle disse stoffene som vi tross alt vet så lite om. Men Ethel Forsberg gir historiske oversikter og en balansert fremstilling av hovedlinjene i dagens dilemmaer. Fagstoffet blir krydret med små historier om erfaringer både med mennesker og giftstoffer.

Ethel Forsbergs hovedanliggende er tilsetningsstoffer i plast. Det tilsettes stoffer som gjør plasten hardere og andre som skal gjøre den mykere. Begge har uheldige helsevirkninger. Spesielt mykningsstoffene kan bidra til å nedsette menneskers fertilitet. Dette er ingen tung fagbok, men en lettlest oppvekker som også gir konkrete råd for hverdagslivet. Jeg forstår nå at støv ikke bare er støv, men også kan være oppsamlere av skadelige kjemikalier. Jeg avslutter derfor denne bokomtalen og finner fram støvsugeren.

Ethel Forsberg
Giftig! Om kjemikalier, plast og våre barn
Spartacus 2016
ISBN: 9788243009974

Jenna, dokumentarroman om en sterk kvinne

✍ JANNIKE ØSTERVOLD

Lise Galaasen
Jenna (dokumentarroman)
Vega forlag 2015
ISBN 978-82-8211-460-8

Lise Galaasen har skrevet en dokumentarroman om sin bestemor Jenna og hennes liv, fra barndom og skolegang, ekteskapet med 12 år eldre Gustav i 1911, da hun allerede var 6 måneder på vei med sitt første barn og livet deres i Galåsen i Trysil, dit hun flyttet som gift. Boken er spekket med detaljer fra bygda, mennesker, steder, hendelser, dialoger. Fornuften sier at forfatteren umulig kan ha vært tilstede da hennes egen bestemor var ung, men jammen virker det ikke slik når man leser dialogene på dialekt. Alt var vel frem til 1922, da Gustav kom ut for en ulykke, og Jenna satt igjen som 34 årig enke og alenemor med 6 barn og senere også fosterbarn. Hun

hadde store økonomiske problemer og måtte flere ganger ta opp lån med pant i skog og gard. Hun sto på og arbeidet hardt for å forsørge familien. Penger tjente hun blant annet på vask og vedlikehold på skolen, veving for Husfliden, geitehold og utleie til ferieopphold. Hun hadde også elever i veving. På slutten av 20-tallet drev hun kafe. Hun ble ofte kalt ut for å hjelpe fødende når de ikke kunne få tak i jordmor. Vi får glimt fra livet under krigen, og vi opplever henne gjennom øynene til barnebarna som en kjærlig og bestemt bestemor frem til hennes død i sitt hundrede leveår i 1988. En sterk kvinneskjebne og et levende tilbakeblikk til en tid før internett og velferdssamfunn. For den som er interessert i lokalhistorie er det et vell av fotnoter bak i boken med tilleggsinformasjon og kildehenvisninger.

Matvett

«Godt vi ikke tenker på hvordan dyrene behandles når vi handler!»

✍ ARNE ØGAARD

Mat- og teknologijournalist Joacim Lund ble grundig provosert da han fant overstående nettkommentar. For ham er det klart at de valgene vi tar i butikken er noen av våre viktigste. Men han har registrert at folk bruker liten tid til å reflektere over sine handlinger og antar at det er fordi vi vet for lite til å ta opplyste valg. Når vi står foran et kjøttstykke i butikken, får vi ingen informasjon om hvordan dyrene har levd eller om foret er dyrket i nedhugget regnskog. Idylliske bilder på innpakningen kan gi oss helt misvisende inntrykk.

I håp om å bidra til folkeopplysningen har Joacim Lund besøkt en rekke land og en rekke autoriteter innen mat og handel. Resultatet er blitt en bok som er lett å lese, som gir viktig informasjon og har bevisstgjørende refleksjoner.

Han påpeker at vi har råd til å velge. I 1970 gikk 20% av forbruksutgiftene til mat, i dag er det bare 10%. Norsk mat er billig, men han påviser at økologisk mat ofte selges til en høyere pris enn det som er nødvendig for forhandlerne. Vi får møte ledere i to av de store kjedene. De vil oss egentlig vel, men klarer ikke å følge opp intensjonene i praksis. De skylder på forbrukerne og vi på dem.

Joacim Lund er ikke i tvil om at økologisk er mest bærekraftig, og han avfeier Arne Grønlands velkjente angrep på de økologiske driftsformene. Men det er husdyrenes ve og vel som opptar forfatteren mest, og spesielt er han engasjert i mishandlingen av moderne kyllinger.

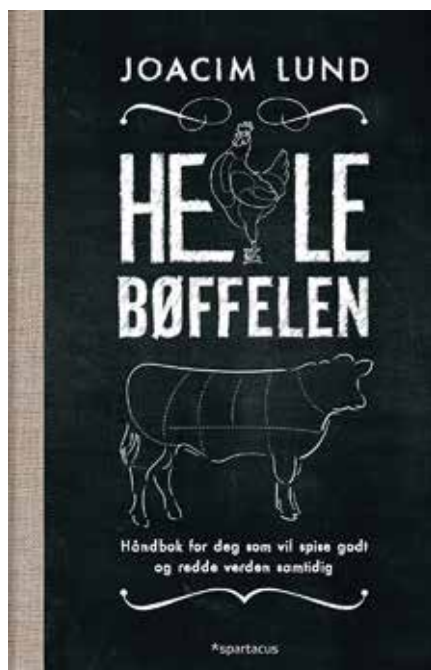
Nordmenn spiser stadig mer av ferdiglagede retter. Altfor få vet ikke hvordan de enkelt og raskt kan lage

”

I håp om å bidra til folkeopplysningen har Joacim Lund besøkt en rekke land og en rekke autoriteter innen mat og handel. Resultatet er blitt en bok som er lett å lese, som gir viktig informasjon og har bevisstgjørende refleksjoner.

god og sunn mat. Er vi i ferd med å bli en nasjon som er prisgitt at noen mater oss? Er vi i ferd med å bli en nasjon av selvskadere? Ferdigmat inneholder ofte alt for mye salt og andre uheldige tilsetninger. Mye rødt kjøtt er heller ikke bra og spesielt ikke hvis kjøttet blir solgt i bearbeidet form.

Hvis du lurer på hvorfor Grandiosa blir solgt som et nøkkelhullprodukt, får du svaret i denne boken. Du finner også mye annen viktig informasjon, men mye kan selvsagt nyanseres og diskuteres videre. Dette dreier seg om et komplekst område hvor mange ulike faktorer innvirker. Hvorfor Joacim Lund føler dommedagsstemning når han går inn i en Heliosbutikk er ikke så lett for meg å forstå, som får en langt dårligere følelse av å gå inn i mange av de store kjedebutikkene. Jeg registrerer også at han har gjort få erfaringer med økologisk frukt og grønt og at han er mer opptatt av margbein og innmat. Hans inspirasjon var ungdommens indianerhistorier hvor hele bøffelen ble utnyttet. Derav den spesielle tittelen på boken. Men uansett om man er vegetarianer eller altetende er dette en tankevekkende bok, som opplyser og inspirer til å bli en bevisst og ansvarlig forbruker.

Joacim Lund
Hele bøffelen
Håndbok for deg som vil spise godt og redde verden samtidig
Spartacus 2015
ISBN: 9788243009752

Finansnæring avkledt

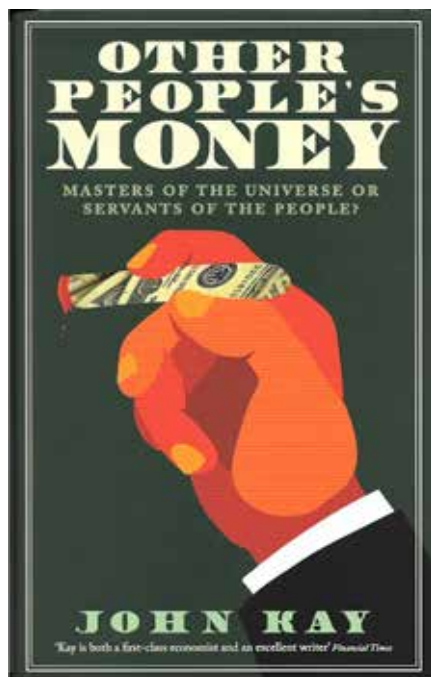
✍ LARS HEKTOEN

Det er åtte år siden finanskrisen traff oss. Sommeren 2007 ble det klart for mange at noe ikke stemte, noen spekulative fond fikk problemer, og børsene, som ofte kan gi et forvarsel om underliggende problemer, reagerte negativt. Det skulle gå enda et år før Lehman Brothers ble sendt i undergangen, en undergang som utløste et skred av redningsaksjoner og en etterfølgende økonomisk krise, som spredte seg til hele verden.

John Kay, som er fast kommentator i Financial Times og professor ved London School of Economics, kjenner finanssystemet til bunns og har fulgt bankenes utvikling på nært hold. Dommen er knusende. Finansnæringen har de siste 30 årene vært på ville veier, det måtte ende med ulykke. I jaget etter høyere avkastning på kapitalen fant bankene på stadig nye former for spekulative forretninger. Vanlige utlån ble av underordnet betydning for mange av storbankene.

Hva har så skjedd i kjølvannet av krisen? Obama-rådgiveren Rahm Emanuel's kyniske utsagn «never let a crisis go to waste» slo ikke inn, og mulighetene krisen ga for å foreta mer dyptgripende endringer ble på sett og vis kastet bort. Bankene er forblitt slik de var, riktignok med noe strengere soliditetskrav og likviditetsbuffer, men ellers uendret. Ambisjonen om å bryte ned bankene i mindre enheter ble ikke fulgt opp, og de såkalte systemkritiske bankene har heller styrket sin posisjon.

Politikerne var lammet. Kay sier det slik: «Venstresiden, som gikk og ventet på kapitalismens sammenbrudd under vekten av sine indre motsetninger, ble

grepet av panikk ved tanken på at dette faktisk var i ferd med å skje». Tanken om hel eller delvis nasjonalisering av bankene, levende noen ti-år tilbake, var lagt død. Høyresidens neo-liberale doktriner hadde heller ikke noen forklaring på det som skjedde, og etter en tid gikk man til og med over til å gi myndighetenes innblanding skylden for krisen.

Kay punkterer bankenes selvtillfredshet: «Troen på at inntjeningen og lønnsomheten av en virksomhet i seg selv legitimerer denne har ikke bare slått rot innen finans, men har spredd sin gift inn i resten av næringslivet også.» Det er forskjell på å skape fortjeneste og å skape reelle verdier.

Det er nesten så man tror at Kay har lest de alternative bankenes formålsparagrafer. Finans er nemlig ikke, sier Kay, et slags matematisk puslespill som lever sitt eget liv, men noe som eksisterer for å tjene næringsliv og husholdninger. Det er disses behov som skal være utgangspunktet, ikke finansnæringens egen interesse i å tjene mest mulig

penger. Men like galt blir det å gå til den motsatte ytterlighet: «Den absurde ideen at fortjeneste er lik verdiskapning ga troverdighet til den like absurde motsetningen, at fortjeneste i seg selv er umoralsk.»

Kay karakteriserer de tette båndene som eksisterer mellom politikk og bank som en del av problemet. Finansnæringen er den sterkeste politiske lobby i dag. Også her hjemme får finansnæringen statsministeren til å stille opp på årsmøtene for å prise næringens bidrag til verdiskapning i samfunnet.

Banker kan ideelt sett bidra med å fordele risiko, gjennom at bankene, som kan kredittvurdering, sprer innskytternes penger på gode utlån. Galoppen som ledet opp til finanskrisen var eksempel på det motsatte: Risiko, for eksempel på amerikanske boliglån, ble pakket inn og solgt videre som en obligasjon med høy kredittverdighet til kunder som ikke hadde peiling på underliggende risiko. Oftest skjedde dette gjennom flere mellomledd, som heller ikke hadde forutsetninger for å forstå hva de solgte.

I Kays bok må man lete godt for å finne noe som helst positivt om banker og finans. Også regulerende myndigheter får gjennomgå. De tiltak som er iverksatt etter finanskrisen har etter hans mening ikke virket, og næringen vil snart møte sin neste krise. Hva skal gjøres? Kay har ikke andre råd enn at bankene må finne tilbake til den formen de hadde før den skadelige utviklingen skjøt fart på 1980-tallet. Kritikerne sier at dette betyr å stille klokka tilbake. Ja vel, sier Kay, hvis klokka går feil, må du stille den tilbake. Den gamle strukturen i bankvesenet fungerte bra. Vi trenger bank og finans og noen av de tjenestene Citibank og Goldman Sachs tilbyr, men vi trenger ikke denne typen banker for å utføre dette, og mye av det de tjener penger på trenger vi ikke i det hele tatt. Boken kan sterkt anbefales for dem som ønsker en dypere forståelse for utviklingen innen finans de siste 30 årene.

John Kay
Other people's money
Profile Books Ltd
ISBN: 978 1 78283 154 9

Arbeid adler

✎ ARNE ØGAARD

I Bibelens mytologiske bilder blir Adam og Eva drevet ut av paradiset. Det innebar at de måtte forlate en mer himmelsk tilstand for å bo og arbeide som jordmennesker. De blir henvist til et liv med både svette og smerte. Oftest blir dette fremstilt som en straff, men det kan også betraktes som en endring av menneskets bevissthetstilstand med nye utviklingsmuligheter. Mennesket fikk fri vilje og mulighet til å gjøre feil, og i arbeidet med de fysiske realitetene fikk det mulighet til å utvikle en sterkere individualitet. Menneskelivet fikk dermed et større alvor, men også mulighet til et rikere innhold.

En slik fortolkning kan oppleves som en inspirasjon til en aktiv og ansvarlig livsholdning. Det vil si en holdning hvor utvikling av individ og samfunn går foran egen nytelse. Fra gammelt har vi et uttrykk om at arbeidet adler mannen, det kan tolkes som om alle former for arbeid innebærer utviklingsmuligheter både for oss selv og fellesskapet.

Det er ikke vanskelig å forstå at mange har betraktet arbeid som straff eller nødvendig onde. Mange har måttet slite for å skaffe seg sitt daglige brød. Mange har også måttet underkaste seg andres vilje for å overleve. Slaveri er ikke bare et historisk fenomen, men finnes fremdeles, og mye av det vi importerer av klær, utstyr og teknologi fra Asia er fremdeles laget under slavelignende forhold.

Den industrielle revolusjon i Europa førte til forferdelige arbeidsvilkår. Denne umenneskelig-gjøringen oppildnet til fagforeningskamper med streiker, demonstrasjoner og forhandlinger. I vår del av verden har kampen ført fram slik at lønnsarbeidernes kår har blitt betraktelig bedret, selv om mange fremdeles etterlyser innflytelse både på arbeidsforholdene, organiseringen av bedriftene og fordelingen av overskuddet.

Etter 2. verdenskrig var det mye som skulle bygges opp på nytt. I min foreldregenerasjon ble arbeidet ofte opplevd som en plikt, og selv om det ble omtalt som et nødvendig onde deltok mange med glede. Arbeidet fylte dagene deres med mening. Senere ble arbeidet ofte betraktet som middel til personlig rikdom. Det gjaldt å tjene

så mye at en kunne forbruke minst like mye som naboen, og mange følte seg mer eller mindre som slaver av statusjaget. I karrierekonkurransen gjaldt det også å sikre seg selv størst mulig innflytelse og høyest mulig anseelse og inntekt. Årsinntekten ble et symbol på egenverdi.

”

Det er ikke vanskelig å forstå at mange har betraktet arbeid som straff eller nødvendig onde. Mange har måttet slite for å skaffe seg sitt daglige brød. Mange har også måttet underkaste seg andres vilje for å overleve.

Arbeidets betydning for personlig utvikling har fått mindre oppmerksomhet. Men det gir en opplevelse av indre vekst når vi behersker nye arbeidsprosesser enten det er i enkelt praktisk arbeid, avansert håndverk, i en omsorgssituasjon eller på et mer akademisk nivå. I den grad arbeidet bidrar til å dekke andres reelle behov forsterkes denne opplevelsen. Hvis arbeidsplassen ikke er hierarkisk, men åpen for samarbeid og medinnflytelse, blir også det sosiale samspillet et viktig utviklingsfelt. Mange moderne arbeidsplasser har stort rom for menneskelig utvikling, men det finnes også jobber hvor utviklingsrommet er begrenset. Den svenske sosiologen Roland Paulsen har registrert at mange ansatte ikke trives på jobben og at arbeidet også kan være en belastning for psykisk og fysisk helse. Dette har han dokumentert i flere bøker som tar oppgjør med lønnsarbeidets nødvendighet.

Roboter overtar i økende grad de belastende og rutinepregede jobbene. Dette har medført at de rike blir rikere, mens stadig flere presses ut av arbeidsmarkedet. Tiden er åpenbart inne for nye former for organisering av arbeid. Former hvor det i større grad legges vekt på fordeling av arbeidsoppgavene slik at alle kan få oppleve medinnflytelse og utviklingsmuligheter.

Støtte til økologisk melkeproduksjon – Skäve gård

Situasjonen for melkebønder i Sverige er i ferd med å bli alvorlig: mange gårder legges ned på grunn av generasjonsskifte og tunge investeringskrav. Antallet melkebruk er halvert i løpet av de siste ti årene, og fordi prisen på melk bestemmes på verdensmarkedet har melkebøndene begrensede muligheter til å påvirke prisen. For å kunne støtte og sette fokus på arbeidet til de økologiske og biodynamiske melkebøndene tilbyr Ekobanken en lavere utlånsrente til bøndene.

Rundt landsbyen Järna (50 km syd for Stockholm) ligger det største biodynamisk dyrkede jordområdet i Sverige. Like ved ligger Saltå Kvarn og Beras International, en organisasjon som spesialiserer seg på å forske på økologisk landbruk. I tillegg finnes det et naturbruksgymnasium for fremtidige bønder og Skillebyholm, et biodynamisk utdanningssenter med høyskolestatus, som gir utdannelse i hagebruk.

Alle gårdene eies av stiftelser for å forhindre at jorden blir kjøpt og solgt på det frie markedet og dermed opphører å bli dyrket økologisk -noe som er blitt gjort gjennom mange årtier. Et nytt meieri er blitt oppført for å kunne behandle melken fra gårdene og garantere en pris som gjør det mulig å overleve som bonde.

Melkebonde Holger van der Woude flyttet sent i 90-årene fra Holland til Skäve Gård for å gå i lære før han overtok bedriften. I 2011 kjøpte han i tillegg forpaktningsretten til Yttereneby gård, en av Sveriges eldste biodynamiske gårder. Nylig ble det bygget et splitter nytt fjøs, som gir en luftig atmosfære for opp til 110 kyr som har fått lov til å beholde sine horn. Forret kommer fra gården, i tillegg til at den produserer korn til møllen.

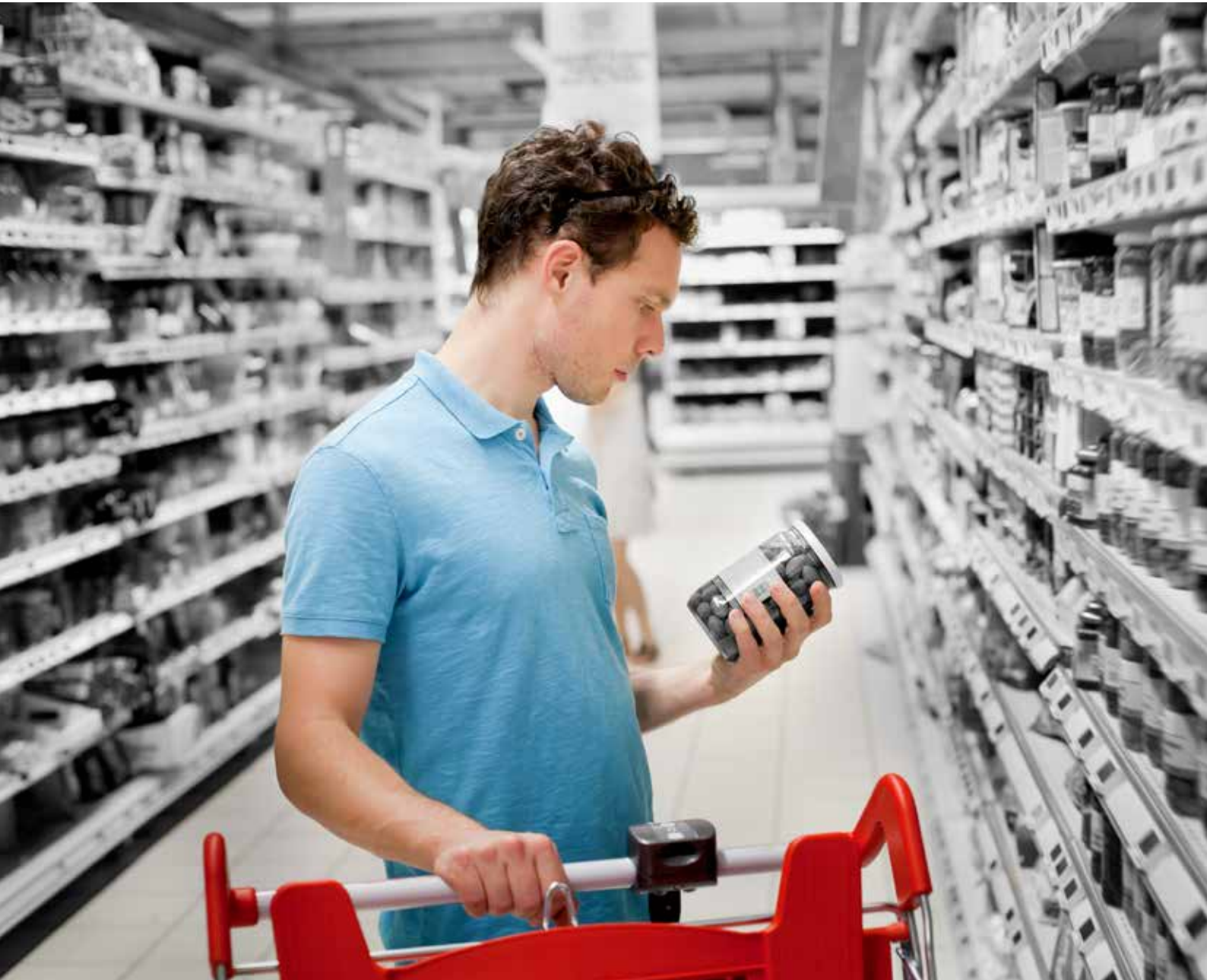
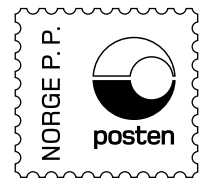
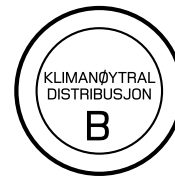
Global Alliance for Banking on Values (GABV)

Et internasjonalt nettverk av verdibaserte banker. I dag er det 28 banker fra seks kontinenter i nettverket. Alle arbeider for å finne bærekraftige løsninger på globale problemer.

RETURADRESSE

Cultura Bank
Postboks 6800 St. Olavs plass
NO-0130 Oslo

Ville du kjøpt en vare hvis du ikke visste hva den inneholdt? Cultura Bank er den eneste banken i Norge som forteller deg hva pengene dine lånes ut til. Velg at dine penger skal lånes ut til prosjekter som skaper **virkelige verdier**.

